

บทที่ 2

สภาพทั่วไปทางสังคม และเศรษฐกิจ

2.1 สภาพทั่วไป

ชุมชนหนองแพบเป็นชุมชนที่มีอายุประมาณ 70 ปี ปัจจุบันอยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลมาบตาพุดซึ่งรัฐบาลได้กำหนดให้เขตตำบลมาบตาพุดเป็นพื้นที่พิเศษในการพัฒนาเศรษฐกิจใหม่เพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมในประเทศ พื้นที่ของเทศบาลตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดระยอง ในเขตอำเภอเมืองระยองและอำเภอบ้านค่ายบางส่วน เขตพื้นที่ชุมชนห่างจากศาลากลางจังหวัดระยองประมาณ 15 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ตามทางหลวงหมายเลข 3 (สุขุมวิท) ประมาณ 204 กิโลเมตร

เดิมตำบลมาบตาพุดเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและประมง ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา ไร่มันสำปะหลัง สวนผลไม้ และประมงชายฝั่ง แต่ในปัจจุบันมาบตาพุดถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ในโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งมีเป้าหมายการพัฒนาให้ตำบลมาบตาพุดเป็นเมืองอุตสาหกรรมตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) เป็นต้นมา

ก่อนหน้านี้อาณาเขตของบ้านหนองแพบหมู่ที่ 2 และได้ถูกเปลี่ยนมาอยู่ในเขตพื้นที่การปกครองท้องถิ่นเทศบาลตำบลมาบตาพุด อ.เมือง จ.ระยอง ตั้งแต่วันที่ 3 มกราคม 2535 มีพื้นที่ติดต่อกับชุมชนใกล้เคียงดังนี้ ทิศเหนือและทิศตะวันออกติดต่อกับเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ทิศใต้ติดกับอ่าวไทย ทิศตะวันตกติดกับเขตอำเภอบ้านฉางและชุมชนมาบชลูด โดยฝั่งเมืองรวมจังหวัดระยองแบ่งเขตชุมชนหนองแพบเป็น 2 เขต มีถนนปกรณังสงเคราะห์ราษฎร์เป็นเส้นแบ่งคือกำหนดให้พื้นที่ส่วนที่อยู่ทางฝั่งเหนือของถนนเป็นเขตอุตสาหกรรมหรือพื้นที่สีม่วง ส่วนที่อยู่ฝั่งทิศใต้ของถนนเป็นส่วนที่อยู่อาศัยหรือเขตพื้นที่สีเขียว

ชุมชนหนองแพบตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเขตเทศบาลตำบลมาบตาพุด อ.เมือง จ.ระยอง โดยอยู่ห่างจากตัวเมืองมาบตาพุดประมาณ 11 กิโลเมตร ตามถนนสายสุขุมวิท 6 กิโลเมตร แยกลงมาทางฝั่งใต้ของถนนสุขุมวิทตามเส้นทางถนนปกรณังสงเคราะห์ราษฎร์อีก 5 กิโลเมตร ถนนภายในชุมชนเป็นถนนลาดยางทั้ง 5 สาย คือ ถนนปกรณังสงเคราะห์ราษฎร์ ถนนประชารัตน์ ถนน

หนองแฟบ และถนนโรงปุ๋ย สาธารณะประโยชน์ของชุมชนประกอบด้วย วัด หนองแฟบ โรงเรียนบ้านหนองแฟบ ป้อมตำรวจ และศาลาหน้าวัด รวมพื้นที่ประมาณ 17 ไร่เศษ

การตั้งถิ่นฐานและลักษณะที่อยู่อาศัย

การตั้งบ้านเรือนภายในชุมชนมีลักษณะกระจายตัว ประกอบด้วยบ้านพักอาศัยของชาวบ้านบ้านเช่า และบ้านพักคนงาน (แคมป์คนงาน) เรียงรายสลับกันตามสองข้างทาง ศูนย์กลางของชุมชนที่เป็นแหล่งซื้อขายสินค้าและบริการมี 2 แห่งคือบริเวณหน้าวัดหนองแฟบ และบริเวณตลาดสดซึ่งตั้งอยู่บนถนนประชารัตน ทั้ง 2 แห่งมีอาคารบ้านเรือนปลูกเป็นแถวยาวติดต่อกัน มีร้านขายอาหาร ของชำ อาหารสด อาหารแห้ง ร้านขายน้ำมัน ร้านซ่อมรถ ฯลฯ

ชุมชนหนองแฟบจัดได้ว่าเป็นชุมชนที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น เนื่องจากมีแรงงานต่างถิ่นจากภาคต่าง ๆ เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นจำนวนมาก โดยมากเป็นชาวอีสาน ชุมชนหนองแฟบเป็นชุมชนที่ไม่ห่างไกลจากชุมชนเมือง และมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก คริวเรือนในชุมชนส่วนใหญ่มีทั้งรถยนต์ (นิยมนรถปิกอัพ) และรถจักรยานยนต์ จึงสะดวกในการติดต่อกับชุมชนภายนอกไม่ว่าจะเป็นการเดินทางไปตัวเมืองมาตาพูด ตัวเมืองระยอง อำเภอบ้านฉาง หรือการติดต่อกันภายในชุมชน การไปมาหาสู่ระหว่างชาวบ้านในชุมชนก็มีความสะดวกสบายเช่นเดียวกัน

ด้านลักษณะที่อยู่อาศัยพอจะแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือลักษณะบ้านที่ใช้เฉพาะการอยู่อาศัย ซึ่งก่อสร้างใหม่เป็นบ้านแบบทันสมัย สวยงาม อีกลักษณะเป็นบ้านที่ปลูกมานานแล้วสภาพบ้านค่อนข้างเก่าเป็นครึ่งตึกครึ่งไม้หรือบ้านไม้ชั้นเดียวหรือบ้านปูนชั้นเดียว บางครอบครัวใช้เพื่อการอยู่อาศัยและทำเป็นร้านค้าในสวนหน้าบ้านด้วย อย่างไรก็ตามโดยภาพรวมแล้วถือว่าที่อยู่อาศัยของชาวบ้านอยู่ในสภาพค่อนข้างดีทุกหลังคาเรือน และพร้อมด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกภายในครัวเรือน ชาวบ้านบางคนบอกว่าไม่อยากปรับปรุงสภาพบ้านนักเนื่องจากความไม่แน่นอนที่ยังไม่สามารถกำหนดได้ว่าจะอาศัยอยู่ที่ชุมชนแห่งนี้อีกนานเท่าใด เนื่องด้วยเหตุผลคือกลัวการถูกเวนคืนที่ดิน หรือการกว้านซื้อที่ดินจากนายทุน หรือการขายที่ดินเมื่อมีผู้มาให้ราคาดี

ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่ดินขนาดประมาณ 50-100 ตารางวา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนจากขนาดที่อยู่อาศัยเดิมซึ่งมีที่ดินขนาดใหญ่มาเป็นการมีที่ดินขนาดเล็กลง มีสภาพคล้ายชุมชนเมืองมากขึ้น สำหรับผู้มีที่ดินจำนวนมากก็จะให้เช่าหรือปล่อยรกร้างรอการขาย ส่วนใหญ่ครอบครัวที่เคยขายที่ดินได้นำเงินไปซื้อที่อยู่อาศัยและที่ทำการเกษตรนอกชุมชนไว้เป็นการเตรียมการสำหรับอนาคต

จำนวนประชากร

ข้อมูลจำนวนประชากรชุมชนหนองแพบจากการสำรวจอย่างเป็นทางการครั้งล่าสุดคือในปี 2538 ข้อมูลด้านประชากร มีดังนี้

จำนวนประชากร 602 คน แบ่งออกเป็น

- ชาย 297 คน

- หญิง 305 คน

จำนวนหลังคาเรือน 147 หลัง

จำนวนประชากรแยกตามกลุ่มอายุ

อายุ	ชาย (คน)	หญิง (คน)
0-5 ปี	47	40
5 ปี 1 วัน - 10 ปี	21	40
10 ปี 1 วัน - 15 ปี	19	21
15 ปี 1 วัน - 20 ปี	28	32
20 ปี 1 วัน - 30 ปี	81	82
30 ปี 1 วัน - 40 ปี	57	52
40 ปี 1 วัน - 50 ปี	25	39
50 ปี 1 วัน - 60 ปี	18	11
60 ปี ขึ้นไป	9	11

ที่มา : ข้อมูลจากแบบสำรวจความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของชุมชนหนองแพบ เทศบาลตำบลมาบตาพุด

นอกจากนี้ชุมชนหนองแพบยังประกอบด้วยครัวเรือนของแรงงานย้ายถิ่น (เช่าบ้าน) อีกประมาณ 400 หลังคาเรือน และมีการพักอาศัยในแคมป์คนงานอีก 6 แคมป์ ซึ่งคาดว่าน่าจะมีจำนวนแรงงานย้ายถิ่นไม่ต่ำกว่า 2,000 คน

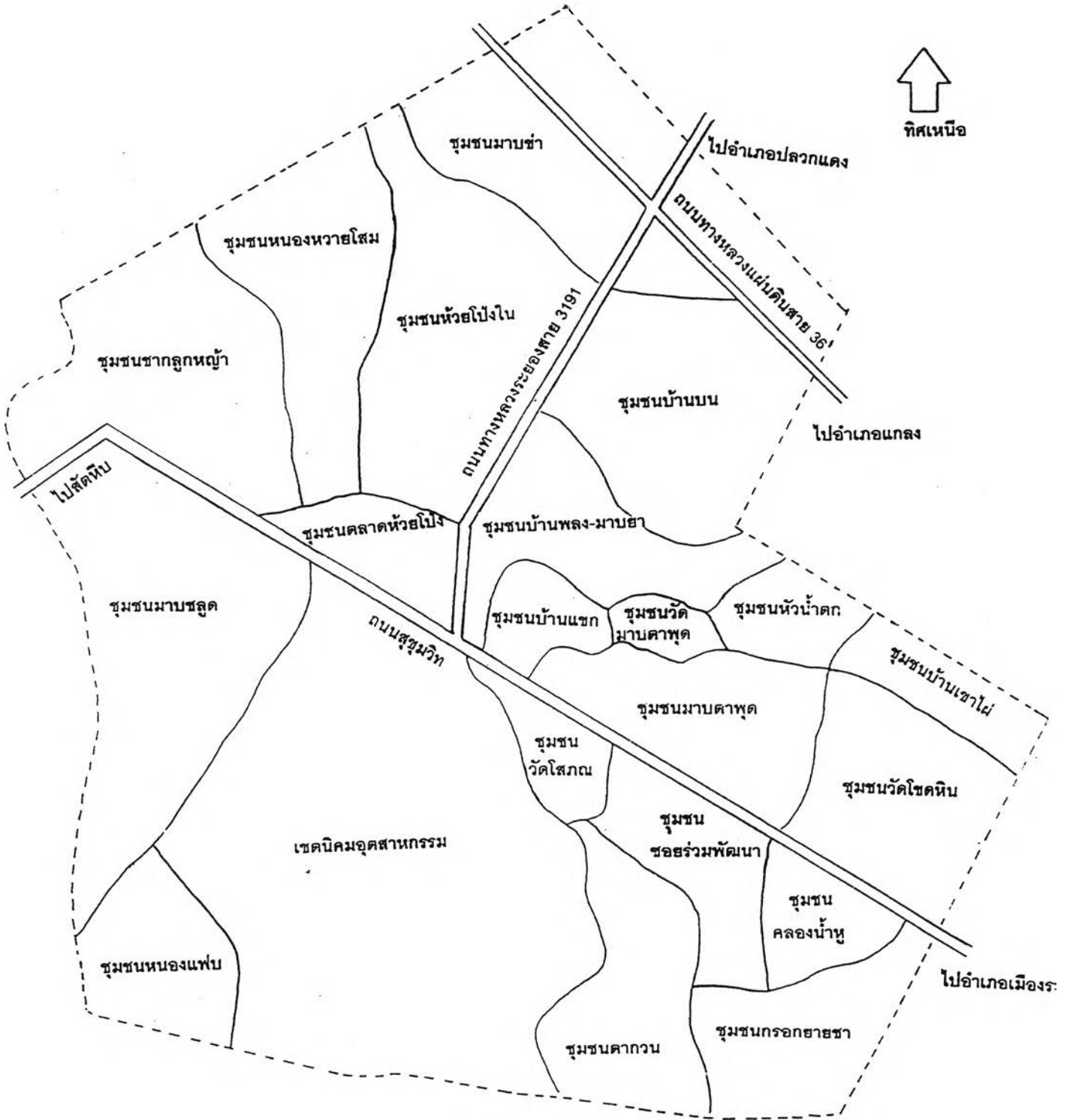
แผนที่จังหวัดระยอง

(49)

20 25 กม.

แผนที่เขตเทศบาลตำบลมาบตาพุด

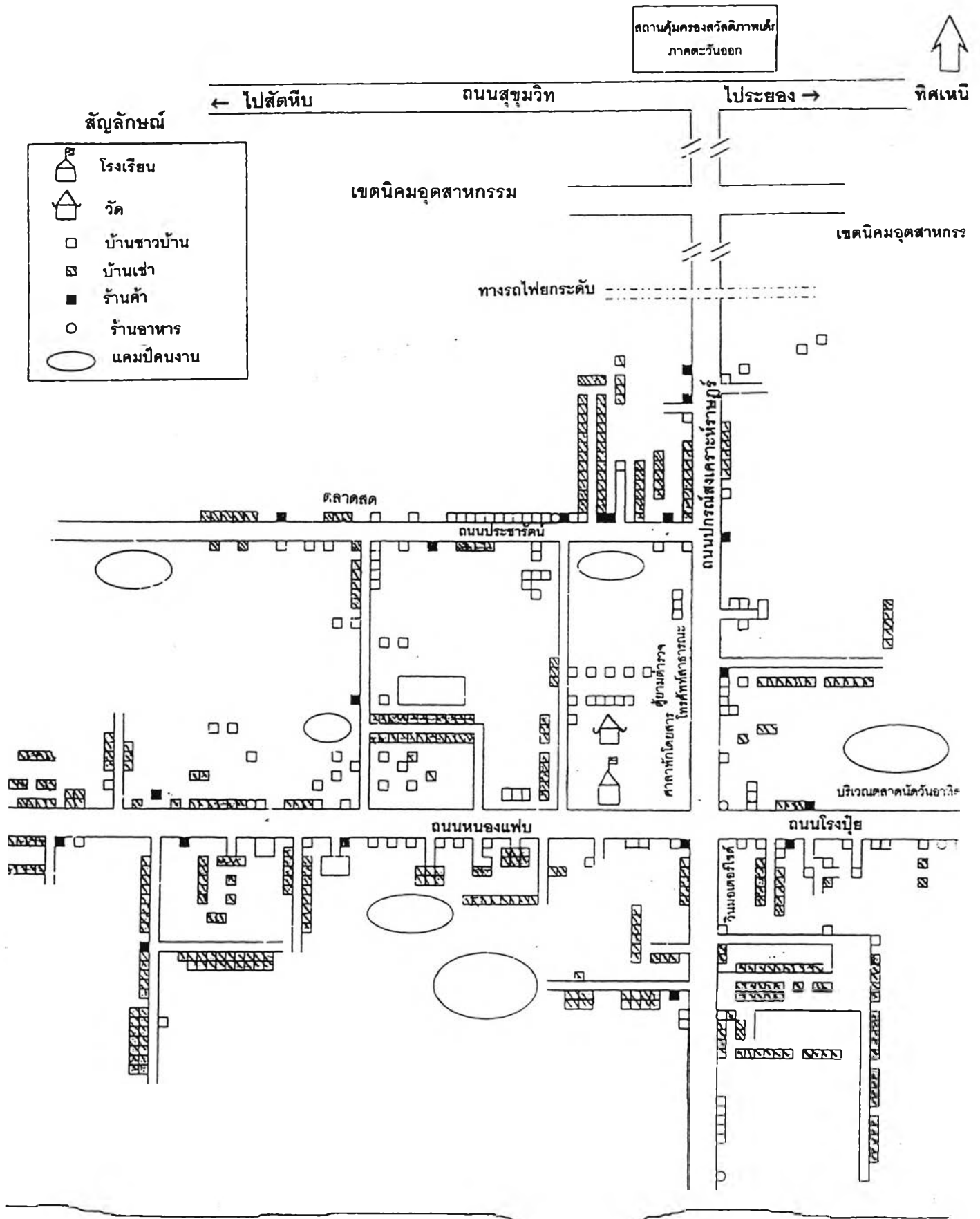

อำเภอไทย

สัญลักษณ์

- ==== ถนน
- - - - - เส้นแบ่งเขตตำบล
- — — — เส้นแบ่งเขตชุมชนย่อย

แผนที่ชุมชนหนองแพบ

ลักษณะครอบครัวและเครือญาติ

ช่วงที่ชาวบ้านประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม ครัวเรือนของชาวบ้านส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย คือ ในแต่ละบ้านจะมีสมาชิกอยู่ร่วมกันหลายครอบครัวและมีสมาชิกอยู่ร่วมกัน 2-3 รุ่น (ปู่/ย่า ตา/ยาย ลุง/ป้า น้ำ/อา พ่อ แม่ และลูกหลาน) มีทั้งแบบอาศัยอยู่รวมกับพ่อแม่ในบ้านเดียวกัน กินอยู่ร่วมกัน และแบบครอบครัวที่แยกมาปลูกบ้านใหม่ แต่ยังคงอยู่บริเวณเดียวกับที่ดินของพ่อแม่ มีการพึ่งพาครอบครัวใหญ่ในการดูแลเด็กหรือสมาชิกใหม่ในครอบครัว ในขณะที่ตนต้องออกไปทำไร่หรือลงทะเล

ในปัจจุบันจากการสอบถามชาวบ้านพบว่า ลักษณะครัวเรือนของชาวบ้านส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว กล่าวคือ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ย 3-5 คน ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก หรือมีสมาชิกเพียง 2 รุ่น เมื่อลูก ๆ โตขึ้นและแต่งงานมีครอบครัวเป็นของตนเอง ก็อาจแยกครัวเรือนไปอยู่เฉพาะครอบครัวของตน แต่บางครอบครัวก็อาจรับลูกเขยหรือลูกสะใภ้เข้ามาอยู่ด้วย ทั้งนี้จะอาศัยอยู่กับฝ่ายใดนั้นขึ้นอยู่กับความสะดวก แต่ส่วนใหญ่จะอยู่กับฝ่ายที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าเพื่อการสร้างครอบครัวในระยะแรก และบางครอบครัวก็เหลือเพียงตา ยาย และหลาน ๆ ที่ลูกนำมาให้เลี้ยง ดังความเห็นของนางนิภาที่ว่า “ส่วนมากแล้วคนสมัยก่อนมักอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ลูกแต่งงานแล้วก็ยังอยู่กับพ่อแม่เพราะต้องช่วยกันทำไร่ แต่คนสมัยนี้หลังจากแต่งงานแล้วนิยมการแยกครอบครัวมาอยู่กันเองมากกว่า”

ระบบเครือญาติของชุมชนในสมัยก่อนนั้น ชาวบ้านบางคนกล่าวว่า “คนที่อยู่ดั้งเดิมเป็นญาติกันทั้งหมดบ้าน” เพราะการนับญาตินั้นมี 2 ลักษณะ คือ เป็นญาติสายตรงหรือเป็นญาติที่มีสายเลือดเดียวกันเป็นที่น้องกัน หรืออาจมีความสัมพันธ์โดยการแต่งงาน ส่วนอีกลักษณะเป็นการนับญาติที่ไม่มี ความสัมพันธ์ทางสายเลือดโดยตรง เช่น อาจเกิดจากการเกี่ยวดองกับญาติฝ่ายชาย หรือฝ่ายหญิง หรือเกิดจากการพึ่งพาอาศัยกันในเรื่อง จึงมีการนับถือกันในลักษณะที่เรียกว่า “ไม่ใช่ญาติก็เหมือนญาติ” จากการนับญาติทั้ง 2 ลักษณะนี้ ทำให้ชุมชนหนองแพบในอดีตซึ่งมีกันอยู่ไม่กี่หลังคาเรือนมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติค่อนข้างแน่นแฟ้นกันเกือบทั้งหมดบ้าน แต่ในปัจจุบันความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่ได้เหนียวแน่นเช่นสมัยก่อน เนื่องจากชาวบ้านอยู่กันแบบต่างคนต่างอยู่มากขึ้น ไม่มีการนั่งคุยหรือได้ตามสารทุกข์สุกดิบ หรือไปมาหาสู่กันบ่อย ๆ เหมือนก่อน ซึ่งสาเหตุสำคัญน่าจะมาจากการประกอบอาชีพที่ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยแรงงานกันเหมือนครั้งทำไร่มันสำปะหลัง นอกจากนี้ยังปรากฏว่า บางครอบครัวที่เป็นญาติพี่น้องกันโดยสายเลือด แต่เกิดความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์เกี่ยวกับที่ดินจึงตัดพี่ตัดน้อง ไม่เกี่ยวข้องกันก็มี

การประกอบอาชีพ

ปัจจุบันประชากรดั้งเดิมของชุมชนส่วนมากประกอบอาชีพค้าขาย เนื่องจากชายที่ทำกินและ เลิกอาชีพเกษตรกรรมและประมง ประกอบกับมีแรงงานอพยพเข้ามาอยู่ในชุมชนเป็นจำนวนมาก ทำให้ เกิดความต้องการสินค้าและบริการจำนวนมากด้วยเช่นกัน นอกเหนือจากนั้นก็ยังมีผู้ประกอบอาชีพ ทำประมง ทำสวน รับจ้างในภาคอุตสาหกรรม เลี้ยงตะพาน้ำ และรับราชการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ค้าขาย

ชาวบ้านที่มีบ้านเรือนตั้งอยู่ริมถนนภายในหมู่บ้าน นิยมประกอบอาชีพค้าขาย เช่น ขายของชำ ของแห้ง ขายอาหาร และขายน้ำมัน มีชาวบ้านประกอบอาชีพค้าขายประมาณ 20 ครอบครัว

การทำประมง

พบว่า มีเหลืออีก 5 ครอบครัวที่ยังคงประกอบอาชีพประมง คือ จับปลาหมึก ซึ่งสามารถทำได้ ตลอดปี นอกจากนี้ยังสามารถจับกุ้งได้เป็นช่วงฤดู คือ ช่วงเดือนพฤศจิกายน-มีนาคม ซึ่งเป็นช่วงที่กุ้งขึ้น มาตามชายทะเล การจับกุ้งจะทำเฉพาะเวลากลางคืน ซึ่งในช่วงฤดูจับกุ้งสามารถทำรายได้ให้กับ ชาวประมงมากเป็นพิเศษ

การทำสวน

มีชาวบ้าน 3 ครอบครัวที่ประกอบอาชีพทำสวน เป็นการทำสวนมะม่วงโดยเช่าที่ในแหล่ง ใกล้เคียงอยู่แถบอำเภอแกลง จังหวัดระยอง โดยช่วงเริ่มแรกอาจเป็นสวนที่มีผลผลิตแล้วหรือไม่มีซึ่งก็มี ราคาเช่าและสัญญาการเช่าแตกต่างกันไป การทำสวนเป็นอาชีพที่ต้องเผชิญกับปัญหาในเรื่องราคา และปริมาณผลผลิตเช่นเดียวกับการทำไร่ในสมัยก่อน แต่โดยรวมแล้วถือว่ามีความได้ดีกว่าแม้ว่าบางปี ต้องเป็นหนี้เนื่องจากขายผลผลิตได้ไม่คุ้มกับค่าเช่าที่ ค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าแมลง การประกอบอาชีพนี้ต้อง ลงแรงทำด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่เพื่อไม่ต้องเสียค่าจ้างแรงงานเป็นการลดต้นทุนการผลิตและทำให้ดูแล สวนได้อย่างใกล้ชิด

รับจ้างในภาคอุตสาหกรรม

การมีนิคมอุตสาหกรรมอยู่ใกล้กับชุมชน น่าจะทำให้ชาวบ้านในชุมชนประกอบอาชีพรับจ้างใน ระบบอุตสาหกรรมมาก แต่กลับพบว่ามีชาวบ้านทำงานในโรงงานจำนวนน้อย เป็นผู้ที่มียุ่ระหว่าง 20-30 ปี จากการเก็บข้อมูลพบว่าผู้ประกอบอาชีพรับจ้างในภาคอุตสาหกรรมประมาณ 10 ราย

เลี้ยงตะพานน้ำ

การเลี้ยงตะพานน้ำเป็นอาชีพที่ต้องใช้เงินลงทุนหลายแสนบาท และไม่มีความแน่นอนในผลกำไรหรือขาดทุน ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2538 ในชุมชนหนองแฟบมีผู้เลี้ยงตะพานน้ำประมาณ 10 ราย ในช่วงนั้นการเลี้ยงตะพานน้ำทำกำไรดีมาก ชาวบ้านจึงชักชวนกันทำ แต่ในช่วงปี 2540 ผู้ประกอบการมีจำนวนลดลงเหลือเพียง 3 ราย เนื่องจากผู้เลี้ยงตะพานน้ำขาดทุนเพราะตะพานน้ำตาย ผู้ประกอบการให้เหตุผลว่า สาเหตุสำคัญเพราะน้ำฝนที่ตกลงสู่บ่อมีสารเคมีจากโรงงานอุตสาหกรรมเจือปนมาด้วย อีกปัจจัยหนึ่งคือราคาตะพานน้ำลดลงเนื่องจากมีผู้เลี้ยงในท้องถิ่นอื่นเช่นในจังหวัดระยอง จันทบุรี และชลบุรีมากขึ้น แต่ในช่วงปี 2541 ปรากฏว่าการเลี้ยงตะพานน้ำกลับมากลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้งเพราะตลาดต่างประเทศมีความต้องการมากจึงสามารถขายได้ราคาดี

รับราชการ

ในชุมชนมีผู้ประกอบการอาชีพเป็นข้าราชการครู 2 คน ประจำอยู่โรงเรียนบ้านหนองแฟบ พบว่าชาวบ้านมีค่านิยมในการประกอบอาชีพรับราชการด้วยเหตุผลที่ว่ามีหลักประกันและรายได้ที่แน่นอน เป็นอาชีพที่มีเกียรติ ได้รับการนับถือยกย่องอีกทั้งเป็นงานที่ไม่หนักมาก

ศาสนา ความเชื่อ และประเพณี

ชาวบ้านในชุมชนหนองแฟบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ การปฏิบัติตนส่วนใหญ่เป็นการไปทำบุญเข้าวัดโดยเฉพาะในวันสำคัญทางศาสนาตามประเพณีของศาสนาพุทธ วัดประจำหมู่บ้านคือ วัดหนองแฟบ ประกอบด้วยพระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ เมรุ ศาลาบำเพ็ญกุศล ภูมิพระสงฆ์ และบ้านพักแม่ชี วัดหนองแฟบมีพระสงฆ์ประจำวัด 7 รูป

ในช่วงของเจ้าอาวาสรูปก่อนซึ่งเป็นเจ้าอาวาสถึงต้นปี พ.ศ. 2541 นั้น สภาพโดยรวมของวัดและบริเวณวัดไม่ค่อยสะอาดตัก ศาลาและพระอุโบสถมีฝุ่นตามพื้นและหยากไย่ตามเพดาน บริเวณโบสถ์มีเศษขยะ ใบไม้ร่วงและหญ้าขึ้นรก ชาวบ้านเล่าว่าในช่วงแรกวัดหนองแฟบเป็นศาสนสถานของหมู่บ้านที่ชาวบ้านมีความภูมิใจและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจว่าวัดของพวกเขาดีมีความสุข และเจริญกว่าวัดในบริเวณใกล้เคียง โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2522 ซึ่งพลเรือเอกสัจด์ ชลออยู่ เข้ามาตั้งโรงงานตัดเรือเหล็กในหมู่บ้านข้างเคียง ได้นำกองกุศลจากกรุงเทพฯ และบริจาคเงินเป็นจำนวนมากเพื่อสร้างพระอุโบสถและปรับปรุงสถานที่ภายในวัดให้สวยงาม แต่ความเจริญของวัดก็เริ่มเสื่อมถอยลงในเวลาต่อมาเนื่องจากชาวบ้านไม่ศรัทธาในพฤติกรรมของเจ้าอาวาสและพระลูกวัด อีกทั้งเจ้าอาวาสไม่มีบทบาทในการพัฒนาวัดและการอบรมสั่งสอนศีลธรรม และที่สำคัญคือเจ้าอาวาสมีพฤติกรรมที่ผิดวินัยสงฆ์ในเรื่องการกระทำผิดทางเพศถึงขั้นเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ แต่ถึงกระนั้นก็ตามยังคงมีชาวบ้านบางส่วนที่

ไม่ปักใจเชื่อและเห็นว่าภายในวัดยังมีพระลูกวัดที่ดี ๆ ซึ่งชาวบ้านยอมรับอีกหลายรูป ชาวบ้านจึงยังคงไปทำบุญที่วัดตามปกติ แต่เมื่อเวลาผ่านไปพระที่มีความประพฤติดี ๆ ก็ทนอยู่ไม่ได้ ต้องย้ายไปอยู่วัดอื่น ชาวบ้านจึงเสื่อมศรัทธา ไม่ไปทำบุญ และไม่ร่วมกิจกรรมของวัดอีก ชาวบ้านที่เป็นคนเฒ่าคนแก่และกรรมการวัดรวมตัวกันไปเชิญเจ้าอาวาสให้ไปอยู่ที่อื่นหลายครั้ง ท่านก็ไม่ยอม ชาวบ้านเคยร้องเรียนกับเจ้าคณะจังหวัดแต่ก็ไม่ได้ผล ชาวบ้านให้เหตุผลว่าเพราะทางพระผู้ใหญ่เข้าข้างเจ้าอาวาส จนกระทั่งเมื่อต้นปี พ.ศ. 2541 จึงประสบความสำเร็จในการให้เจ้าอาวาสไปอยู่ที่อื่นและได้เจ้าอาวาสรูปใหม่มาแทน

จากเหตุการณ์ในช่วงประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา การเคารพนับถือพระในวัดหนองแพบของชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นลักษณะ “ไม่อยากเอาตัวเข้าไปเกี่ยวข้อง” หรือเลิกลู่เกี่ยวกับวัดอย่างเด็ดขาด ชาวบ้านมองว่าวัดเป็นแหล่งอบายมุข ทั้งเหล้า บุหรี่ ภัตตาคาร ผู้ที่ทำบุญกับวัดในขณะนั้นคือกลุ่มคนงานที่มาจากแหล่งอื่น ซึ่งไม่ทราบข่าวหรือไม่ปักใจเชื่อเรื่องที่เกิดขึ้น จึงยังคงไปทำบุญที่วัดและนับถือพระที่วัดอย่างปกติ

ดังนั้นในช่วงที่ผ่านมา ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนจึงเป็นไปโดยไม่ราบรื่น วัดประจำหมู่บ้านไม่ใช่ศาสนสถานที่ชาวบ้านจะมาประกอบพิธีทำบุญร่วมกันหรือมาประชุมร่วมกัน หรือเป็นสถานที่ให้เด็กมาวิ่งเล่น ดูกีฬา มีชีวิตชีวาเหมือนดังแต่ก่อน วัดดูเงียบเหงาเพราะไม่มีชาวบ้านมา แต่ยังคงครึกครื้นกันเองในหมู่พระที่อยู่ภายในวัด เช่น มีการเปิดเพลงเสียงดังมาก ซึ่งแสดงถึงความไม่สำรวมของพระสงฆ์และเป็นที่ยึดกันโดยทั่วไปในชุมชนหนองแพบ ดังนั้นเมื่อชาวบ้านจะจัดงานบุญ เช่น ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน หรืองานศพ จึงมักนิมนต์พระวัดอื่นมาประกอบพิธีกรรมทางศาสนา งานบวชก็จะจัดพิธีที่บ้าน นิมนต์พระและจำพรรษาที่วัดใกล้เคียง ในวันสำคัญทางศาสนาชาวบ้านก็ไปทำบุญที่วัดใกล้เคียงเช่นกัน

ส่วนงานประเพณีนั้น สมัยก่อนเวลาถึงงานสงกรานต์ หรืองานวัดจะเป็นงานที่สนุกสนาน ครื้นเครงมาก เนื่องจากมีหนัง ลิเก ออกร้านขายของ แต่ปัจจุบันไม่มีแล้วเพราะไม่มีคณะกรรมการจัดงาน ประกอบกับคนในชุมชนนิยมพาลูกหลานไปเที่ยวในตัวเมืองมาบตาพุดหรือตัวเมืองระยองมากกว่าเพราะมีการจัดงานใหญ่โต และมีบางส่วนที่คิดว่าการนั่งหรือนอนดูโทรทัศน์อยู่กับบ้านก็เป็นการพักผ่อนและให้ความเพลิดเพลินเช่นกัน

สมัยก่อนเมื่อถึงหน้ากฐิน กล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลา que แสดงถึงความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านเป็นอย่างมาก ชาวบ้านจะมีการเตรียมต้อนรับกฐินกันอย่างขะมักเขม้นครึกครื้น พวกผู้หญิงก็ช่วยงานกันอยู่ในครัวจัดหาอาหาร ฝ่ายพวกผู้ชายก็เตรียมสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด ปัจจุบันก็ยังคงมีกฐินมาทุกปี แต่ในช่วงเจ้าอาวาสรูปก่อนไม่มีชาวบ้านหนองแพบไปร่วมในกิจกรรมรับกฐิน

ในเทศกาลก่อนเข้าพรรษาซึ่งเป็นช่วงที่คนหนุ่มที่ถึงวัยบวชเรียนต้องเตรียมตัวบวชพระ เพื่อเป็นการทดแทนพระคุณพ่อแม่ ความคิดเห็นของชาวบ้านที่มีต่อการจัดงานทั้งในปัจจุบันและอดีตไม่แตกต่างกันคือยังคงถือว่าเป็นงานใหญ่ที่บ้านที่มีลูกชายต้องจัดตามประเพณี แต่จะบอกว่าในสมัยก่อนสนุกสนานมากกว่าทั้งในช่วงของการเตรียมงานและช่วงมีงานเพราะชาวบ้านที่เป็นญาติหรือเพื่อนบ้านจะมาช่วยงาน เตรียมพิธีการ เตรียมอาหารซึ่งทำกันเองทุกอย่าง จัดว่าเป็นช่วงที่ชุมชนคึกคักเป็นพิเศษ เพราะจะมีหลายงานและจัดค่อนข้างใหญ่ โดยเฉพาะครอบครัวที่ร่ำรวยจากการขายที่ดิน

ชาวบ้านในชุมชนมีความเชื่อที่ค่อนข้างหลากหลาย เช่น การทรงเจ้าเข้าทรง หมอดู แต่ในชุมชนเองไม่มีผู้ประทับทรงและหมอดู ชาวบ้านที่นิยมสิ่งเหล่านี้จะเสาะหาและชักชวนกันไปตามสถานที่ต่าง ๆ ที่มีพระหรือคนทรงเจ้าที่มีชื่อเสียง ทั้งในจังหวัดระยองและจังหวัดใกล้เคียง จุดประสงค์ที่นิยมกันมากคือการขอหวย นอกเหนือจากนั้นก็เป็นการขอให้ดูชะตาชีวิต

ส่วนประเพณีของชาวชุมชนหนองแฟบที่ยังคงมีอยู่ในปัจจุบันคือ "การทำบุญทะเลหรือทำบุญข้าวหลาม" ซึ่งชาวบ้านหนองแฟบจัดสืบทอดมาเป็นประเพณีทุกปี จุดประสงค์ของการทำบุญชาวบ้านเชื่อว่าเป็นการนำความทุกข์หรือสิ่งที่ไม่ดีต่าง ๆ ในชีวิตไปทิ้งทะเล โดยจะทำในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 มีการจัดงานบริเวณชายหาดหนองแฟบ โดยงานเริ่มราว 7 โมงเช้า ชาวบ้านจะนำเอาอาหารคาวหวานและข้าวหลามมาเลี้ยงพระจำนวน 9 รูป ในอดีตชาวบ้านจะเผาข้าวหลามที่นำมาทำบุญเอง แต่ปัจจุบันชาวบ้านให้เหตุผลว่าไม่สะดวกจึงซื้อจากตลาด หลังจากเลี้ยงพระแล้วก็มีการรับประทานอาหารร่วมกัน ปัจจุบันมีคนมาร่วมงานทำบุญเลี้ยงพระนี้ประมาณ 50 คน ซึ่งมีจำนวนน้อยลงทุกปี ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุในชุมชน ส่วนคนหนุ่มสาวมักไม่ค่อยเห็นความสำคัญและมักไม่วางที่จะมาร่วมทำบุญ จากการสอบถามความเห็นของชาวบ้านเกี่ยวกับการสืบทอดประเพณีทำบุญทะเลไปยังรุ่นลูกหลาน ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้คำตอบว่าคงจะหมดไปภายในช่วงระยะ 10 ปี เพราะคนรุ่นลูกหลานในชุมชนไม่เห็นความสำคัญของประเพณีดังกล่าว

การศึกษา

ชุมชนหนองแฟบมีโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองระยอง 1 แห่งคือ "โรงเรียนบ้านหนองแฟบ" ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2500 เกิดจากชาวบ้านกลุ่มหนึ่งมองเห็นความสำคัญของการอ่านออกเขียนได้ และเห็นความลำบากของเด็ก ๆ ในการเดินทางไปโรงเรียน จึงได้ร่วมกับพระภิกษุวัดหนองแฟบปรับปรุงที่พักสงฆ์หลังเก่าเป็นโรงเรียนโดยชาวบ้านได้ร่วมกันบริจาคเงินค่าวัสดุอุปกรณ์และแรงงานกันอย่างพร้อมเพรียง ต่อมา พ.ศ. 2502 ชาวบ้านมีความสนใจการศึกษามากขึ้นประกอบกับ

มีจำนวนบุตรหลานที่ต้องเข้ารับการศึกษามากขึ้นเรื่อยๆ จึงเห็นสมควรที่จะสร้างอาคารเรียนหลังใหม่ขึ้น โดยร่วมกันทั้งกำลังกายและกำลังทรัพย์สมทบกับทางราชการสร้างอาคารเรียน เปิดทำการสอนครั้งแรกในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 มีนักเรียนรุ่นแรก 50 คน และค่อย ๆ ขยายถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

นายสิน ซึ่งเป็นคนรุ่นแรก ๆ ที่อพยพมาอยู่ในชุมชนหนองแฟบเล่าว่า "ก่อนหน้าที่จะมีโรงเรียนบ้านหนองแฟบ เด็กที่ถึงวัยเรียนต้องออกจากหมู่บ้านชั่วคราวเข้าไปเรียนในตัวเมืองบริเวณปากน้ำระยอง สำหรับเด็กผู้ชายต้องไปพักอาศัยตามวัด เป็นลูกศิษย์วัด ส่วนเด็กผู้หญิงต้องมีญาติพี่น้องอยู่ในตัวเมืองจึงจะไปเรียนได้" ชาวบ้านวัย 40 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่มีโอกาสเล่าเรียนจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือเรียนจนอายุครบ 15 ปีตามเกณฑ์ที่รัฐกำหนดในสมัยนั้น

ช่วงระยะแรกของการก่อตั้งโรงเรียน มีเด็กจบชั้นประถมไม่ถึง 50 เปอร์เซ็นต์ที่มีโอกาสศึกษาต่อในระดับมัธยมหรืออาชีวศึกษา เนื่องจากต้องช่วยครอบครัวทำงานในไร่หรือทำงานบ้าน ประกอบกับต้องเดินทางไปเรียนไกลจากหมู่บ้าน จากสาเหตุเหล่านี้จึงพบว่าเมื่อเด็กจบการศึกษาภาคบังคับแล้วส่วนมากจึงไม่มีโอกาสศึกษาต่อ

แต่ในปัจจุบันพบว่า เมื่อเด็กจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว มีโอกาสเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาหรืออาชีวศึกษาถึง 100 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากการศึกษาภาคบังคับและพ่อแม่เด็กก็เห็นความสำคัญของการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ในการประกอบอาชีพต่อไป

บริการด้านการศึกษาของรัฐในส่วนของอำเภอเมืองระยองนั้นมีสถานศึกษาที่เปิดรับนักเรียนนักศึกษาได้เพียงพอต่อความต้องการของชาวบ้าน ค่านิยมในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต นิยมให้บุตรหลานเรียนต่อมากขึ้นเพราะอยากให้ได้งานที่ดี ผู้ที่เรียนสูงสามารถกลับมาทำงานโรงงานได้ การทำงานกับโรงงานอุตสาหกรรมจำเป็นต้องมีความรู้ความชำนาญเฉพาะทาง รวมทั้งปัจจุบันสถานศึกษาที่จะทำการศึกษาต่อทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. ปวศ. อุดมศึกษามีเพิ่มขึ้นและมีความสะดวกในการเดินทางไปเรียน

ปัจจุบัน (พฤษภาคม พ.ศ. 2540)โรงเรียนบ้านหนองแฟบมีครูประจำ 12 คน เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล-ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนรวม 394 คน แบ่งเป็นนักเรียนชาย 194 คน นักเรียนหญิง 200 คน โดยเปิดสอนชั้นอนุบาลเมื่อปี พ.ศ. 2535 เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ที่อพยพเข้ามาทำงานในโรงงานและย้ายครอบครัวมาด้วย

สาธารณสุข

ด้านการรักษาพยาบาล นางลำดวนเล่าว่า “การรักษาพยาบาลในช่วงเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านซึ่งอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง เมื่อมีชาวบ้านเจ็บป่วยจะรักษาพยาบาลกันตามวิธีพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรและคาถาอาคม แต่โดยรวมแล้วไม่ค่อยมีชาวบ้านเจ็บป่วยเท่าใดนักเพราะชีวิตความเป็นอยู่อยู่กับธรรมชาติที่อากาศบริสุทธิ์ การทำงานเป็นลักษณะงานที่ต้องใช้กำลังกายกลางแจ้ง อีกทั้งอาหารการกินก็ได้จากธรรมชาติซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยทำให้คนสมัยก่อนร่างกายแข็งแรง” แต่หากมีการเจ็บป่วยก็มีผู้สูงอายุในหมู่บ้านที่มีวิชาความรู้สามารถรักษาโรคต่าง ๆ ให้นายหรือบรรเทาได้ และเป็นพี่เลี้ยงของชาวบ้าน เช่น การกินยาต้มการใช้คาถาเป่าหรือพ่น สำหรับผู้ป่วยที่เป็นไข้ หรือโดนแมลงสัตว์มีพิษต่อยงูกัด หรือแขนขาหัก การคลอดบุตรก็มีหมอตำแยในหมู่บ้าน ถ้าผู้ป่วยมีอาการหนักจึงจะพยายามช่วยกันส่งสถานีนอนามัยหรือโรงพยาบาลซึ่งอยู่ไกลและเดินทางลำบากมาก แต่เริ่มสะดวกขึ้นเมื่อมีถนนและรถยนต์เข้ามาในชุมชน หลังจากนั้นเมื่อมีการแพร่กระจายความรู้ทางด้านการแพทย์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีจากสังคมเมืองไปสู่สังคมชนบทซึ่งชาวบ้านเองก็ยอมรับความเจริญดังกล่าวจึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบพฤติกรรมการรักษา และป้องกันการเจ็บป่วยไปสู่การแพทย์แผนปัจจุบัน

ชาวบ้านในชุมชนมีภาวะการเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ อยู่เป็นประจำ และการรักษาที่ใช้วิธีการรับประทานยา หรือหาซื้อยาสามัญประจำบ้านมาใช้ด้วยตนเอง แต่เมื่อมีอาการเจ็บป่วยค่อนข้างหนักจึงจะพบแพทย์ ปรากฏว่าส่วนใหญ่เป็นโรคเกี่ยวกับภูมิแพ้ และโรคผิวหนัง

ปัจจุบันสถานพยาบาลที่ชาวบ้านนิยมไปรับการรักษาคือที่คลินิกหรือโรงพยาบาลเอกชนของแพทย์แผนปัจจุบันซึ่งในชุมชนหนองแพรมีคลินิกของแพทย์ทหารจากสัทธิบมาเปิดให้บริการ 2 แห่งโดยชาวบ้านบอกว่ารักษาดีและค่าบริการไม่แพง ชาวบ้านจะไปรักษาเมื่อมีอาการเจ็บป่วยไม่รุนแรงนัก เช่น เป็นไข้ ผื่นคัน บางรายก็นิยมไปโรงพยาบาลเอกชนหรือคลินิกเอกชนในมาบตาพุดหรือในอำเภอบ้านฉาง แม้ว่าจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในราคาสูงกว่าแต่ชาวบ้านที่มีฐานะดีจะยินยอมเพราะคิดว่าน่าจะรักษาเก่งและเป็นที่ยอมรับมากกว่า ในส่วนโรงพยาบาลของรัฐนั้นก็เป็นที่มาของมาบตาพุดตั้งอยู่ในชุมชนมาบชลูด โรงพยาบาลบ้านฉาง โรงพยาบาลระยอง ชาวบ้านไม่นิยมไปรักษาเท่าใดนักเพราะได้รับประสบการณ์ที่ไม่ดีเกี่ยวกับปัญหาในกระบวนการรักษาเช่น ต้องรอนาน เจ้าหน้าที่พูดไม่สุภาพ แพทย์ตรวจไม่ละเอียด แม้จะประสบปัญหาดังกล่าวแต่ชาวบ้านกลุ่มที่มีฐานะค่อนข้างจนก็ยังคงใช้บริการของโรงพยาบาลรัฐต่อไป อย่างไรก็ตามยังคงมีชาวบ้านบางส่วนที่กล่าวว่าการรักษาของแพทย์และการบริการของเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลรัฐอยู่ในระดับที่น่าพอใจเช่นกัน

การบริการจากรัฐในเรื่องสาธารณสุขที่เข้าถึงชุมชนมี 2 ลักษณะคือ การจัดตั้งอาสาสมัครสาธารณสุขในชุมชน (อสม.) และหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ อสม. ส่วนของชุมชนหนองแฟบมีจำนวน 5 คน โดย อสม. เหล่านี้จะได้รับการอบรมให้ความรู้ทางด้านสาธารณสุข บางรายเป็นเพียงการส่งรายชื่อแต่ไม่ได้รับการอบรมหรือเข้ารับการอบรมไม่ครบตามกำหนด การจัดให้มี อสม. เป็นการดำเนินการตามนโยบายสาธารณสุขมูลฐานซึ่งได้มีการจัดตั้งกองทุนยาในหมู่บ้าน แต่ไม่ค่อยมีชาวบ้านสนใจใช้บริการเพราะยาของกองทุนยาเป็นยาสามัญประจำบ้านซึ่งชาวบ้านสามารถหาซื้อได้ทั่วไป นอกจากนั้นยังขาดความมั่นใจในคุณภาพยาด้วย งานของ อสม. ที่ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอคือ การชั่งน้ำหนักเด็กอายุ 0-5 ปี การทำบัตรสุขภาพให้ผู้สูงอายุ ส่วนของหน่วยแพทย์เคลื่อนที่เป็นการจัดร่วมกันระหว่างสาธารณสุขจังหวัดระยองกับโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด หน่วยแพทย์เคลื่อนที่จะให้บริการรักษาโรคทั่วไป และทันตกรรมโดยผู้ให้บริการส่วนมากเป็นกลุ่มแรงงานต่างถิ่น

ด้านอาหารการกินของชาวบ้าน นางปราณีให้ข้อมูลว่า "จากการที่ชาวบ้านได้รับทราบข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนต่าง ๆ ทำให้หลายคนระวังเรื่องอาหารการกินมากขึ้น การกินอาหารสุกๆ ดิบๆ มีน้อยลง และรู้ถึงอันตรายของผงชูรสหรือสีที่ผสมในอาหาร" และสังเกตได้ว่าชาวบ้านหลายครอบครัวนิยมบริโภคอาหารสำเร็จรูปหรือกึ่งสำเร็จรูป เช่น อาหารกระป๋อง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป สำหรับเด็กนั้นนิยมซื้อขนมถุงบริโภคซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักโภชนาการเพราะอาจทำให้เด็กเป็นโรคขาดสารอาหารซึ่งมีผลต่อพัฒนาการการเจริญเติบโตของเด็กด้วย

สาธารณูปโภค

ถนนเพื่อการคมนาคม กล่าวได้ว่าด้านการคมนาคมมีความสะดวกในการติดต่อทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชนเนื่องจากถนนทุกสายเป็นถนนลาดยางแล้ว มีสภาพดี ค่อนข้างเรียบ ไม่เป็นหลุมเป็นบ่อ การใช้เส้นทางคมนาคมเพื่อสัญจรไปมาของผู้อาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนหนองแฟบมีการปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ ชาวบ้านพอใจกับเส้นทางคมนาคมที่สะดวกขึ้น รวมทั้งยานพาหนะที่ใช้บริการร่วมกัน เช่น รถสองแถว รถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง

น้ำ เนื่องจากชุมชนนี้ยังไม่มีน้ำประปา บางบ้านมีบ่อน้ำที่น้ำยังพอใช้ได้ บางบ้านต้องซื้อถังน้ำดื่มมาใช้ ตั้งแต่เริ่มมีโรงงานชาวบ้านจะไม่กล้าใช้น้ำฝนเพราะกลัวสารเคมีต่าง ๆ ทำให้เกิดปัญหาของการใช้น้ำคือชาวบ้านต้องซื้อน้ำอุปโภคบริโภคในราคาแพง ชาวบ้านอยากให้มมีน้ำประปา ซึ่งชาวบ้านหลายคนบอกว่าเป็นปัญหาของชุมชนที่ควรได้รับการแก้ไขเป็นอันดับแรก

ไฟฟ้า เป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคนในโลกปัจจุบันอย่างมากเช่น อาศัยแสงสว่าง ใช้พลังงานในการหุงต้ม และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อาทิ พัดลม ตู้เย็น เตารีด วิทยุ โทรทัศน์ ชุมชนหนองแพบไม่มีปัญหาในเรื่องกระแสไฟฟ้า

สนามเด็กเล่นและสนามกีฬา ชาวชุมชนสามารถไปใช้สถานที่ได้ที่สนามเด็กเล่นและสนามฟุตบอลของโรงเรียน ในทุกเย็นจะมีพวกผู้ชายมาเล่นฟุตบอลกัน โดยกลุ่มนี้ได้จัดตั้งเป็นชมรมกีฬาหนองแพบพัฒนาขึ้นเมื่อปี 2539 กิจกรรมของกลุ่มคือการแข่งขันกีฬาของชุมชนในวันปีใหม่ และมีการไปแข่งขันฟุตบอลกับชุมชนอื่น ส่วนผู้หญิงไม่พบการมาออกกำลังกายหรือเล่นกีฬากลางแจ้ง

โครงสร้างอำนาจการปกครองในชุมชน

ตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทยในการจัดการปกครองแบบเทศบาลนั้นต้องมีการจัดตั้งชุมชนย่อยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น จุดประสงค์การจัดตั้งคือต้องการให้ภายในชุมชนมีการรวมตัวกันเองเพื่อช่วยกันพัฒนาชุมชนของตนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยมีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนย่อยเพื่อเป็นกลุ่มตัวแทนในการเสนอปัญหาต่อเทศบาล ซึ่งประชาชนในชุมชนเป็นผู้ออกเสียงเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน มีหลักการและความสำคัญของการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนคือ เนื่องจากสภาพปัญหาต่าง ๆ ในเทศบาลนั้นจำเป็นต้องประสานงาน และอาศัยความร่วมมือจากประชาชนเพื่อการช่วยกันแก้ไขและพัฒนา โดยชุมชนเองต้องมีการรวมตัวกันเพื่อช่วยกันพัฒนาชุมชนของตนเอง คณะกรรมการชุมชนประกอบด้วย ประธานกรรมการชุมชน รองประธาน กรรมการ 7 ฝ่าย คือ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายป้องกัน ฝ่ายคลัง ฝ่ายสวัสดิการและสังคม ฝ่ายสาธารณสุข ฝ่ายพัฒนา ฝ่ายศึกษา การดำรงตำแหน่งมีวาระ 2 ปี หน้าที่ของคณะกรรมการชุมชนย่อยที่ระบุไว้คือ เป็นผู้นำและแกนกลางในการพัฒนาชุมชน แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เสนอแผนงานโครงการเพื่อขอความช่วยเหลือจากเทศบาล ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีความสำนึกและร่วมใจกันพัฒนา ส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามและสร้างความสามัคคีในชุมชน

จากการสอบถามชาวบ้านเกี่ยวกับคณะกรรมการชุมชนหนองแพบปรากฏว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้ไปเลือกตั้ง และไม่ทราบว่ามิมีคณะกรรมการชุมชนหนองแพบ เนื่องจากคณะกรรมการไม่มีกิจกรรมหรือบทบาทใด ๆ เกี่ยวกับชุมชน ขณะนี้คณะกรรมการชุดปัจจุบันซึ่งแต่งตั้งขึ้นเป็นชุดแรกตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2538 นั้นครบกำหนดวาระแล้ว แต่จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนปรากฏว่า ยังไม่มีกำหนดการเลือกตั้งครั้งใหม่ เนื่องจากมีอุปสรรคด้านบุคลากรคือฝ่ายงานพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นผู้ดำเนินการด้านนี้มีเจ้าหน้าที่เพียง 2 คน ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ประกอบกับการมีงานในส่วนการตั้งคณะกรรมการชุมชนย่อยอื่น ๆ ของภายในเขตเทศบาลตำบลมาบตาพุดที่ต้องดำเนินการก่อน

และคณะกรรมการชุมชนก็ไม่มีบทบาทหรือความสำคัญต่อการบริหารปกครองเทศบาลแต่อย่างใด การเลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่จึงถูกเพิกเฉยไป

ในส่วนของความร่วมมือร่วมใจทางการเมืองระดับเทศบาลเป็นการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งชาวบ้านเล่าว่ามีการซื้อเสียงกันอย่างกว้างขวางในราคาเสียงละ 200-500 บาท เป็นจำนวน 12 เสียงตามจำนวนคณะเทศมนตรี ทำให้ฤดูกาลเลือกตั้งเป็นช่วงที่ชาวบ้านชอบมากเป็นพิเศษ โดยชาวบ้านกล่าวว่าเป็นการ "ได้เงินใช้ฟรี"

กิจกรรมพัฒนาชุมชน

กิจกรรมพัฒนาในชุมชนหนองแพบเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบำรุงรักษาลาธารณะสมบัติของชุมชนคือโรงเรียนและวัด การมีส่วนร่วมของชาวบ้านหนองแพบในกิจกรรมพัฒนาโรงเรียนที่จัดขึ้นทุกปีคือ กิจกรรมการพัฒนาโรงเรียนในวันที่ 5 ธันวาคม นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมพิเศษเช่นการทอดผ้าป่าสร้างโรงอาหาร สร้างอาคารเอนกประสงค์ การมีส่วนร่วมของชาวบ้านเป็นลักษณะของการได้รับการเชิญชวนจากโรงเรียนให้ทำกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น และต้องการให้ชาวบ้านช่วยสนับสนุนด้านต่าง ๆ เช่น เงิน วัสดุ สิ่งของ แรงงาน

ในส่วนของวัด หลังจากที่ได้เจ้าอาวาสรูปใหม่มาปกครองดูแลวัด ตั้งแต่ประมาณเดือนเมษายน 2541 ชาวบ้านที่เคยเป็นกรรมการวัดก็ได้รวมตัวกันเพื่อซ่อมแซมวัดในส่วนของศาลาการเปรียญ ซึ่งได้มีการเตรียมจัดผ้าป่าเพื่อนำเงินมาปรับปรุงวัดในส่วนดังกล่าว

2.2 ประวัติความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตั้งแต่อดีต

จากการศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนหนองแพบตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันในช่วงระยะเวลา 70 ปีที่ผ่านมา ชุมชนหนองแพบมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกชุมชน การศึกษานี้ได้แบ่งช่วงการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ดังนี้

- ช่วงเริ่มตั้งถิ่นฐาน พ.ศ. 2470-2492 (ระยะเวลา 22 ปี)
- ช่วงเปิดสู่โลกภายนอกและการผลิตเพื่อการค้า พ.ศ. 2492-2500 (ระยะเวลา 8 ปี)
- ช่วงพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2500-2523 (ระยะเวลา 23 ปี)
- ช่วงเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม พ.ศ. 2500- ปัจจุบัน (ระยะเวลา 40 ปี)

ช่วงเริ่มตั้งถิ่นฐาน พ.ศ. 2470-2492

ชุมชนหนองแพบตั้งชื่อตามสภาพของชุมชนในอดีตซึ่งมีดินแพบอยู่บริเวณหนองน้ำทางเข้าหมู่บ้าน ดินแพบเป็นดินไม้ชนิดหนึ่งชอบขึ้นในที่ราบลุ่มหนองน้ำใหญ่ มีลำต้นกลมสูงไม่เกิน 3 เมตร ชาวบ้านนิยมนำไปเป็นวัสดุทำขอบกระดัง ตะแกรง และลอบดักปลาหมึก ปัจจุบันไม่พบดินแพบในชุมชนแล้ว

ชุมชนหนองแพบในอดีตเป็นป่าที่เต็มไปด้วยสัตว์ป่า ชาวบ้านเรียกว่าเป็น "ดงเสือดงหมี่" จากนั้นค่อย ๆ กลายเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรมมีบ้านเรือนประปราย ครอบครัวแรกที่เริ่มเข้ามาสร้างหลักปักฐานบริเวณชุมชนหนองแพบคือ ครอบครัวกังเพชรซึ่งเป็นชาวระยอง เดิมมีอาชีพรับราชการ แต่เกิดความเบื่อหน่ายจึงพากรรยาและหลานสาว 3 คน เดินทางโดยเรือใบจากบริเวณชายฝั่งตัวเมืองระยองแล้วมาขึ้นฝั่งที่ชายหาดหนองแพบ (อ่าวประจูด) กังเพชรเลือกตั้งถิ่นฐานที่นี่เนื่องจากเห็นว่าที่ดินบริเวณนี้อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกและระยะทางไม่ไกลมากนักจากตัวเมืองระยองซึ่งเป็นตลาดและแหล่งขายผลผลิต

ในช่วงแรกการคมนาคมยังต้องใช้การเดินทางโดยเรือ หลังจากนั้นประมาณ 1-2 ปี เริ่มมีการเดินทางโดยทางบกเป็นการเดินลัดเลาะตามชายป่า ต่อมาจึงเกิดทางเกวียน ช่วงแรกของการเดินทางทางบกเป็นไปด้วยความยากลำบากและต้องใช้เวลาในการเดินทางเป็นเวลานานมากสำหรับการไปตัวเมืองระยองหรือตัวเมืองมาบตาพุด

จากนั้นจึงค่อย ๆ มีผู้อพยพตามมาเป็นระยะ ซึ่งเกิดจากการชักชวนญาติพี่น้องเพื่อนฝูง ชาวระยองมาอยู่กันมากขึ้น ลักษณะการถือครองที่ดินในช่วงนั้นเป็นการเข้ามาจับจองโดยการถางป่า และปรับพื้นที่ให้กลายเป็นพื้นที่ทางการเกษตร ครอบครัวหนึ่ง ๆ มักจับจองที่ดินไว้มากกว่า 20 ไร่ขึ้นไป บางรายจับจองที่ดินไว้เป็น 100 ไร่ ใครขยันอยากได้มากก็ทำมาก และเนื่องจากความสมบูรณ์ของป่าที่มีอยู่ ความจำเป็นของการจับจองจึงไม่ค่อยมีเพราะชาวบ้านสามารถเข้าไปหาอาหารจากป่าที่เป็นแหล่งใหญ่ได้ตลอดเวลา จากสภาพที่ไม่มีมีความจำเป็นในการแสดงความเป็นเจ้าของ ชาวบ้านจึงไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เท่าใดนัก การจับจองอาจปล่อยให้ที่ดินรกร้างอยู่ก็ได้ วิธีการจับจองใช้การทำสัญลักษณ์โดยถากต้นไม้เป็นแนวเขตเพื่อให้เป็นที่รู้กันในหมู่ชาวบ้านว่าใครเป็นเจ้าของที่ดินแปลงนั้น และลักษณะการตั้งบ้านเรือนมักกระจุกกระจายตามที่ดินทำกินของแต่ละครัวเรือน

เมื่อเวลาผ่านไปปรากฏว่ามีผู้อพยพเข้ามาทำกินมากขึ้น ไม่มีที่ดินให้จับจอง ประมาณปี พ.ศ. 2487 เป็นต้นมา จึงเริ่มมีการซื้อขายที่ดินโดยเป็นการซื้อต่อจากผู้ที่มาจับจองที่ดินไว้มาก ๆ และปล่อยให้ที่ดินรกร้างอยู่ แต่ในเวลานั้นยังถือว่าที่ดินไม่มีราคาแพงแต่อย่างใด บางรายที่เป็นญาติกันก็มีการยกที่ดินทำกินให้กัน

วิถีการผลิตและรายได้

วิถีการผลิตของชาวบ้านที่อพยพมาในช่วงแรกนี้เป็นการทำการเกษตรแบบกึ่งยังชีพกึ่งขาย ที่ทำการเพาะปลูกเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนผสมผสานกับการปลูกพืชเพื่อขาย เป็นการผลิตที่ไม่ได้คิดถึง การขายผลผลิตเป็นเป้าหมายหลัก การขายผลผลิตในตลาดอยู่ในวงจำกัด เนื่องจากความไม่สะดวกในการขนส่งในระยะแรก ๆ กล่าวคือในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2470-2475 ชาวบ้านทุกครัวเรือนต้องปลูกข้าวที่เรียกว่า "ข้าวไร่" หรือ "ข้าวหยอด" ไว้กินเอง และพืชที่ปลูกเพื่อขายได้แก่ ละหุ่ง ถั่วลิสง ถั่วดำ แตงโม กล้วย ซึ่งให้ผลผลิตดีทุกชนิด เพราะฝนตกต้องตามฤดูกาลและดินอุดมสมบูรณ์มาก เมื่อปลูกแล้วก็เพียงคอยดายหญ้าและวัชพืช มีการเอาแรงกัน (ตกแรง) ในหมู่บ้านที่มีอยู่ไม่กี่ครัวเรือนนั้นด้วย สำหรับผลผลิตส่วนเกินชาวบ้านต้องนำไปขายเองที่ตัวเมืองระยอง แต่ขณะนั้นการคมนาคมติดต่อระหว่างหมู่บ้านกับตัวเมืองไม่สะดวก ยังไม่มีทางเกวียน เนื่องจากมีชาวบ้านอยู่เป็นจำนวนน้อย ในระยะแรกชาวบ้านจึงต้องบรรทุกผลผลิตใส่เรือไปขายที่ตัวเมืองระยอง หลังจากนั้นอีกไม่นานจึงมีทางเกวียนทำให้ชาวบ้านขายผลผลิตได้มากขึ้น

"การตกแรง" หรือการแลกเปลี่ยนแรงงานซึ่งกันและกันของชาวบ้านนั้นมีมาตั้งแต่อดีตซึ่งมีการตกแรงกันทั้งงานในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร เช่น การถางป่า การเก็บเกี่ยวผลผลิต การสร้างบ้าน โดยการแลกเปลี่ยนแรงงานในอดีตไม่จำกัดเฉพาะวงศ์เครือญาติ แต่จะเกิดกับทุกกลุ่มคน เจ้าบ้านที่เป็นฝ่ายเอาแรงจะเตรียมข้าวปลาอาหารไว้เลี้ยงดูคนที่มาช่วยงาน การรับประทานอาหารร่วมกันพบปะพูดคุยกันนั้นเป็นสิ่งที่สนุกสนาน และสร้างความสนิทสนมกันในหมู่บ้าน กล่าวได้ว่าการที่ต้องแลกเปลี่ยนแรงงานเป็นปัจจัยสำคัญของความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในชุมชน

ปัจจัยการผลิตที่สำคัญในช่วงนั้นคือ ที่ดิน ได้จากการจับจองโดยไม่ต้องซื้อหา หรือซื้อในราคาถูก รายจ่ายอื่น ๆ ก็มีเพียงเครื่องมือการเกษตร (จอบ เสียม คราด ขวาน มีดพรวน) เสื้อผ้า เครื่องครัวของชำเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งเป็นรายจ่ายที่ไม่มากนัก นอกจากนั้นบางครัวเรือนมีการซื้อด้ายดิบมาตีเพื่อทอผ้าใช้เอง อาหารการกินสามารถพึ่งพาได้จากธรรมชาติโดยเฉพาะอาหารทะเล ชาวบ้านสามารถมีกินตลอดปี รวมทั้งมีการเก็บผลผลิตเล็ก ๆ น้อย ๆ จากพืชผลบางชนิดที่ปลูกเองรอบ ๆ บ้าน และมี

รายได้เสริมจากการขายถ่าน ซึ่งได้จากการถางป่าแล้วนำไม้มาเผาเป็นถ่าน บางครอบครัวก็เลี้ยงสัตว์ ควบคู่ไปด้วย เช่น สุกร เป็ด ไก่ โดยมีทั้งเลี้ยงไว้บริโภคและเลี้ยงไว้ขาย บางครั้งก็มีการแลกเปลี่ยน ผลผลิตเหล่านี้กันในชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเริ่มครั้งแรกประมาณปี พ.ศ. 2481 เมื่อทางการประกาศให้ราษฎรที่มาจับจองหรือบุกเบิกที่ดินทำกิน มาจัดทำเอกสารสิทธิ์ที่ดิน ส.ค.1 ชาวบ้านจึงรู้จักการติดต่อกับทางราชการ ซึ่งขณะนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่เข้าใจถึงเหตุผลและความสำคัญของการมีเอกสารสิทธิ์ การรับรู้ของชาวบ้านเป็นไปในลักษณะที่ว่า “หลงให้ทำก็ไปทำ” ไม่ได้สนใจในกรรมสิทธิ์จึงมีเพียงที่ดินที่ตนทำมาหากินเท่านั้น แต่มีชาวบ้านบางส่วนรู้ทันสถานการณ์ เล็งเห็นราคาค่างวดของที่ดิน จึงได้แสดงกรรมสิทธิ์ของตนในที่ดินที่นอกเหนือจากพื้นที่ทำมาหากิน นอกจากนั้นทางการได้จัดพื้นที่หมู่บ้านหนองแพใบให้อยู่ในเขตหมู่บ้านมาบชูด และมีชาวบ้านคนหนึ่ง ได้รับการแต่งตั้ง ให้เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมาบชูดด้วย

ช่วงเปิดสู่โลกภายนอกและการผลิตเพื่อการค้า พ.ศ. 2492- พ.ศ.2500

การเปลี่ยนแปลงในช่วงนี้ถือเอาการตัดถนนสุขุมวิทในปี พ.ศ. 2492 เป็นปัจจัยสำคัญในการแบ่งช่วง ถนนสุขุมวิทมีระยะห่างจากชุมชนเพียง 6 กิโลเมตร และหลังจากนั้นไม่นานก็มีถนนลูกรังตัดจากหมู่บ้านเชื่อมต่อกับถนนสุขุมวิท การมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีการผลิตและวิถีชีวิตของชาวบ้าน ชุมชนมีโอกาสดูติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้นกล่าวคือ จากเดิมที่ชาวบ้านต้องเดินทางโดยทางเกวียนหรือเดินด้วยเท้า เมื่อจะเข้าตัวเมือง ก็เริ่มเดินทางโดยรถยนต์ ซึ่งมีรถโดยสารระหว่างตัวเมืองระยอง-สัตหีบ

เมื่อมีถนนเข้าสู่ชุมชน การขนส่งผลผลิตจากชุมชนเข้าสู่เมือง และการขนส่งสินค้าจากตัวเมืองเข้าสู่ชุมชนก็ทำได้มากและสะดวกรวดเร็วขึ้น เมื่อการคมนาคมสะดวก แนวโน้มการบริโภคของชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนแปลง การให้ความสำคัญต่อการผลิตอาหารเองนั้นน้อยลงเพราะสามารถหาซื้อได้ค่อนข้างสะดวก เริ่มมีรถยนต์หรือรถมอเตอร์ไซด์วิ่งเข้าออกชุมชนมากขึ้น ชาวบ้านเริ่มขนขวายหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ทำการเกษตรหรือเครื่องใช้ในครัวเรือน การมีถนนเข้าหมู่บ้านมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชน ผลกระทบจากการพัฒนาด้านการคมนาคมทำให้ชุมชนเดิมที่เคยมีสภาพความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ และมีเศรษฐกิจแบบกึ่งยังชีพกึ่งขาย

เปลี่ยนไปเป็นหมู่บ้านที่มีการผลิตเพื่อการค้า นิยมปลูกพืชพาณิชย์ซึ่งต้องเข้าไปผูกพันกับราคาของตลาดระดับประเทศและระดับโลก

ประมาณปี พ.ศ. 2492 เริ่มมีชาวบ้านนอกเหนือจากคนในจังหวัดระยองอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งจากนครปฐม ฉะเชิงเทรา สุรินทร์ เพื่อมาหาที่ทำกินแหล่งใหม่ที่อุดมสมบูรณ์กว่าหมู่บ้านหนองแปนเริ่มมีความหนาแน่นมากขึ้น สภาพป่าในหมู่บ้านค่อย ๆ หดไป ต้นไม้จำนวนมากถูกตัดโค่นเพื่อทำพื้นที่เกษตร ผู้ที่อพยพเข้ามาช่วงหลังต้องซื้อที่ดินจากชาวบ้านเดิมที่มีการถากถางและไม่มีที่เหลือพอจับจอง ผู้ที่อพยพเข้ามาช่วงหลังส่วนใหญ่เป็นพวกที่มีทุนน้อย จึงเข้ามาในฐานะรับจ้างหรือเข้ามาซื้อที่ดินทำกินขนาดเล็ก

ร้านค้าในหมู่บ้านเริ่มมีเมื่อประมาณ พ.ศ. 2491 แต่ช่วงนั้นชาวบ้านไม่ต้องพึ่งร้านค้ามากนัก แม้ชาวบ้านให้ความสำคัญกับการผลิตอาหารได้น้อยลง ยังคงมีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างเพื่อนบ้านและญาติพี่น้อง เมื่อมีการติดต่อกับชุมชนภายนอกมากขึ้น ทำให้สินค้าจากเมืองเข้ามาในหมู่บ้านมากขึ้น สินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าบริโภค เช่น ปลากระป๋อง ไข่ เครื่องเทศ ขนมห้าง ฯลฯ และสินค้าอุปโภค เช่น สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก สมุด ดินสอ ฯลฯ

วิธีการผลิตและขายได้

ประมาณปี พ.ศ. 2496 มีโรงงานมันสำปะหลังเข้ามาตั้งอยู่ในหมู่บ้านข้างเคียง วิธีการผลิตของชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนไปจากที่เคยเพาะปลูกแบบกึ่งยังชีพกึ่งขายเป็นการทำการเกษตรขนาดใหญ่ที่เป็นการเพาะปลูกเพื่อการค้าซึ่งตอบสนองต่อตลาด ในลักษณะของอุตสาหกรรมเกษตรที่ใช้ผลผลิตในท้องถิ่นเป็นวัตถุดิบ การทำไร่มันสำปะหลังในระยะแรกเป็นที่ชื่นชอบของชาวบ้านมาก เพราะมันสำปะหลังเป็นพืชที่ปลูกง่าย ไม่ต้องดูแลมาก ให้ผลผลิตเร็วคือประมาณ 1 ปี และไม่ต้องลงทุนมาก ประกอบกับมีการให้กู้ยืมเพื่อการลงทุนจากเจ้าของกิจการ เป็นการประกันว่าผลิตแล้วสามารถขายได้และมีความสะดวกในการขายเพราะโรงโม่มันตั้งอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้าน

การเปลี่ยนแปลงอีกประการหนึ่งเมื่อชุมชนเข้าสู่ระบบการผลิตแบบใหม่คือ การเปลี่ยนแปลงด้านแรงงานระหว่างครอบครัว ญาติพี่น้อง หรือเพื่อนบ้าน เปลี่ยนเป็นการจ้างแรงงานในระบบการผลิตเพื่อการค้า เริ่มมีการใช้เงินอย่างแพร่หลายมากขึ้น เพราะการใช้แรงงานเฉพาะในครอบครัวรวมทั้งการตกแรงในระหว่างเพื่อนบ้านไม่เพียงพอต่อวิถีผลิตแบบใหม่ซึ่งมีเป้าหมายการผลิตให้ได้จำนวนมาก

เพื่อผลตอบแทนเป็นเงินตรา อย่างไรก็ตามการจ้างแรงงานนั้นทำได้เฉพาะครัวเรือนที่มีฐานะค่อนข้างดี เพียงไม่กี่ครัวเรือนเท่านั้น

ในช่วง 2-3 ปีแรกของการทำไร่มันสำปะหลัง ชาวบ้านส่วนใหญ่มีรายได้มากขึ้น เนื่องจากผลผลิตดี ดินยังมีความอุดมสมบูรณ์ และสามารถขายได้ราคาดี โรงงานนำไปแปรรูปเป็นแป้งมันสำปะหลังและอาหารสัตว์ โดยทำเป็นมันอัดเม็ดและมันเส้นซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศมาก ทำให้พื้นที่เพาะปลูกขยายอย่างรวดเร็วไปทั่วภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อให้เกิดภาวะราคามันตกต่ำซึ่งมีผลกระทบต่อชาวบ้านหนองแพบโดยตรง ประกอบกับเมื่อทำไร่มันสำปะหลังในที่ดินเดิมประมาณ 2-3 ปีแล้ว ดินจะเริ่มจืด ขาดปุ๋ยสำหรับการเติบโตของพืช และวัชพืชก็เริ่มมีมากขึ้น เป็นเหตุให้ต้องซื้อปุ๋ย ยารักษาหญ้ามาใช้ ชาวบ้านเริ่มเดือดร้อนเนื่องจากรายได้ไม่พอกับเงินทุนที่กู้ยืมมาลงทุนชาวบ้านที่ทำไร่บางส่วนเริ่มตกอยู่ในสภาพการมีหนี้สินทั้ง ๆ ที่ต้องทำงานหนัก

ช่วงพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2500-พ.ศ. 2523

ปี พ.ศ. 2500 เกิดสาธารณสถานของหมู่บ้านขึ้นคือวัด ความคิดริเริ่มในการสร้างวัดเกิดขึ้นจากมีพระธุดงค์มาจากจังหวัดชลบุรี ชาวบ้านเห็นว่าเมื่อมีพระมาอยู่ในชุมชนแล้วก็น่าจะมีวัดเพื่อเป็นจุดศูนย์รวมทางจิตใจ และเพื่อให้มีศาสนสถานสำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรืองานบุญต่าง ๆ เพราะที่ผ่านมาเมื่อมีกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาหรือการบวช ชาวบ้านต้องไปวัดของหมู่บ้านอื่นเช่น วัดพูน วัดทรายทอง หรือวัดมาบชลูด ซึ่งไม่สะดวกในการเดินทาง การสร้างวัดจึงเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้านที่เสียสละแรงกายแรงใจ เงินทอง เพื่อสาธารณสมบัติส่วนรวมและได้เห็นถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ในช่วงแรกของการสร้างวัดเป็นการตั้งสำนักสงฆ์เป็นกุฏิไม้ 1 หลัง ในปีต่อมาชาวบ้านมีความเห็นว่าควรมีโรงเรียนในชุมชนด้วย และควรพัฒนาวัดให้กว้างขวางกว่านี้ จึงปรับเปลี่ยนสำนักสงฆ์เป็นโรงเรียนและสร้างวัดขึ้นใหม่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ทำให้ชุมชนเริ่มเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น มีโรงเรียนมีวัด ประกอบกับภายในหมู่บ้านมีราษฎรอพยพเข้ามามากขึ้น ทางการจึงจัดตั้งหมู่บ้านขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2501 มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านเพื่อให้เป็นผู้ดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน

หลายปีต่อมาจึงมีการสร้างพระอุโบสถและศาลาการเปรียญ ซึ่งสามารถสร้างได้ใหญ่โต เนื่องจากพลเรือเอกสงัด ชลออยู่ เป็นผู้บริจาครายได้ใหญ่และเป็นผู้นำกรฐินจากกรุงเทพฯ มาที่วัดหนองแพบติดต่อกันหลายปี ในช่วงนั้นถือได้ว่าวัดหนองแพบเป็นวัดที่ใหญ่ที่สุดในย่านนั้น ชาวบ้านต่างภาคภูมิใจใน

วัดประจำหมู่บ้าน วัดเปรียบเสมือนเป็นจุดศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมทั้งหลายของหมู่บ้าน โดยตลอด ทั้งงานบุญและงานประเพณีต่าง ๆ ในระยะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้านเป็นไปด้วยดี ชาวบ้านนิยมไปทำบุญที่วัด และไปร่วมงานประเพณีทางศาสนาเป็นจำนวนมาก มีทั้งคนเฒ่า คนแก่ คนหนุ่มสาว และเด็ก ๆ

จากนั้นในปี พ.ศ. 2518 เริ่มมีไฟฟ้าเข้าถึงหมู่บ้าน ไฟฟ้าถือเป็นปัจจัยด้านสาธารณูปโภค อีกอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจของชุมชนหนองแพบ เพราะหลังจากมีไฟฟ้าเข้าถึง ชาวบ้านมีการซื้อสินค้าพวกเครื่องใช้ไฟฟ้าซึ่งความต้องการด้านนี้ของชาวบ้านค่อนข้างสูง ไม่จำกัดเฉพาะสินค้าจำเป็นในชีวิตประจำวันเท่านั้น ทำให้รายจ่ายสูงขึ้นขณะที่รายได้ไม่ได้เพิ่มขึ้นตาม ชาวบ้านจึงมีหนี้สินเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้การพัฒนาด้านสาธารณูปโภคยังมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ชาวบ้านเล่าว่า เมื่อมีถนนก็มีรถหนักรถยนต์เข้ามาในหมู่บ้านมากขึ้น ขณะเดียวกัน ชาวบ้านก็มีโอกาสไปเที่ยวงานรื่นเริงในหมู่บ้านอื่น ๆ รวมทั้งในเมืองด้วย การเปลี่ยนแปลงด้านการพักผ่อนหย่อนใจของชาวบ้าน นับว่าได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาถนนและการมีไฟฟ้าใช้เป็นอย่างมาก ชาวบ้านที่มีฐานะค่อนข้างดีจึงเริ่มซื้อโทรทัศน์ วิทยุ ซึ่งทำให้ลักษณะการพักผ่อนหย่อนใจเปลี่ยนไปจากในอดีต

วิถีการผลิตและรายได้

อาชีพของชาวบ้านในชุมชนยังคงเป็นการทำไร่ทำนุสำปะหลัง ทำการประมง และรับจ้างในภาคเกษตรกรรม โดยไม่มีการอพยพแรงงานเพื่อหารายได้นอกหมู่บ้าน โดยภาพรวมแล้วถือว่า ชาวบ้านมีฐานะไม่ค่อยดีนักซึ่งสะท้อนจากการที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนมีหนี้สิน อันเนื่องมาจากสาเหตุจากหลายประการ ได้แก่ ผลผลิตไม่ดี ขายไม่ได้ราคา ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น คราวเรือนในชุมชนตกอยู่ในภาวะ "การเอามากินก่อน" คือกู้เงินจากเจ้าเก่ามาใช้ลงทุนเพื่อทำไร่และซื้อหาปัจจัย 4 ตลอดจนถึงอำนวยความสะดวก บ้างก็สามารถทำรายได้แบบ "ปีหลดปี" บ้างก็มีหนี้ทับถม เพราะนอกจากชาวบ้านต้องใช้จ่ายกับค่าอาหารการกินมากขึ้น เพราะอาหารที่ได้จากธรรมชาติหายากขึ้นแล้ว ชาวบ้านยังต้องใช้จ่ายเป็นค่าเสื้อผ้า ของใช้จำเป็น และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เนื่องจากแต่ละบ้านเริ่มขวนขวายเป็นเจ้าของเตาแก๊ส หม้อหุงข้าว พัดลม โทรทัศน์ ซึ่งเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของความจำเป็นในชีวิต

ช่วงเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม พ.ศ. 2523-ปัจจุบัน

เหตุการณ์สำคัญในช่วงนี้คือข่าวการตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ซึ่งนำมาทั้งความดีใจและความวิตกกังวลสู่ชาวบ้านหนองแปบ ชาวบ้านยินดีที่จะให้มาบตาพุดเป็นแหล่งโรงงาน เพราะทำให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้น การขายที่ดินก็จะทำให้ “ลืมหาปาก” ได้ ส่วนความวิตกกังวลคือกลัวการถูกเวนคืนที่ดิน ชาวบ้านรับรู้ว่าการถูกเวนคืนที่ดินได้เงินตอบแทนต่ำ ได้ช้าหรืออาจไม่ได้เลยซึ่งทำให้เดือดร้อนในการดำรงชีพอย่างแน่นอน ผลปรากฏว่าชาวบ้านเกือบทุกครัวเรือนขายที่ดินทำกินมากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไป โดยผู้ซื้อที่ดินจากชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นนักค้าที่ดินและผู้ประกอบการที่ดำเนินการค้าด้านอุตสาหกรรมจึงเกิดการกว้านซื้อที่ดินกันอย่างมา

รายละเอียดของการศึกษาในช่วงนี้เป็นการนำเสนอถึง สภาพะก่อนขายที่ดิน สภาพปัญหาที่ทำให้ต้องขายที่ดิน การตัดสินใจขายที่ดิน แบบแผนการใช้เงินหลังจากการขายที่ดิน และฐานะทางเศรษฐกิจของชาวบ้านหนองแปบในปัจจุบัน

สภาพะก่อนขายที่ดิน

สามารถแบ่งสภาพทางเศรษฐกิจของชาวบ้านก่อนขายที่ดินได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มที่ไม่มีหนี้สิน ฐานะทางการเงินค่อนข้างดี แต่ไม่ถึงกับร่ำรวย มีทุนเป็นของตนเองสำหรับทำไร่ ไม่ต้องไปกู้ยืมใคร เมื่อได้ผลผลิตก็ไม่ต้องไปใช้นี้ และสามารถเก็บไว้ลงทุนครั้งต่อไปได้ จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนในชุมชนหนองแปบมีลักษณะเช่นนี้เพียงไม่กี่ครัวเรือน ซึ่งต้องเป็นครัวเรือนใหญ่ที่มีแรงงานในครัวเรือนมาก และขยันทำมาหากิน

2. กลุ่มที่มีหนี้สินอยู่แล้วก่อนจะขายที่ แบ่งเป็น

- กลุ่มที่มีหนี้สินทับถม หนี้สินเหล่านี้เกิดจากช่วงที่ผลผลิตไม่ดี และมีการกู้หนี้ยืมสินสำหรับใช้จ่ายในครอบครัวในกรณีที่ยากลำบาก

- กลุ่มที่มีหนี้สินบ้างเล็กน้อย ไม่ใช่หนี้ทับถม เมื่อทำอะไรครั้งใหม่ก็หมดหนี้ได้

สภาพปัญหาที่ทำให้ต้องขายที่ดิน

1. ความกลัวที่จะถูกเวนคืนที่ดิน เนื่องจากข่าวสารของการสร้างนิคมอุตสาหกรรม การเวนคืนที่ดินเป็นข่าวที่ได้จากการพูดต่อกันมา ไม่มีการชี้แจงจากทางราชการ ข่าวลือที่ได้รับมาก็เป็นข่าวที่ไม่มี

ความแน่นอน อีกทั้งยังมีบรรดานายหน้ามาให้ข่าวว่าเขตชุมชนหนองแฟบต้องถูกเวนคืนทั้งหมดจึงทำให้ชาวบ้านมีความวิตกกังวลเป็นอย่างมาก

2. ความไม่แน่นอนของรายได้เนื่องจากการทำไร่มันสำปะหลังนั้น ราคาผลผลิตขึ้นอยู่กับราคาตามท้องตลาด ทำให้เกิดความไม่แน่นอนในรายได้ ในบางปีผลตอบแทนไม่คุ้มกับทุนที่ลงไป ชาวบ้านจำต้องตกอยู่ในฐานะที่ต้องกู้เงินเพื่อเลี้ยงตนเองจึงทำให้เกิดมีหนี้สินขึ้น จากสถานการณ์ที่ชาวบ้านประสบอยู่มีผลทำให้ชาวบ้านไม่พึงพอใจกับอาชีพหรือสภาพความเป็นอยู่ เนื่องจากเกิดความรู้สึกว่ารายได้ที่ได้รับไม่คุ้มกับความเหน็ดเหนื่อย และไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพหรือใช้จ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวันของตน ซึ่งมีผลทำให้เกิดความต้องการเปลี่ยนอาชีพหรือการต้องการเปลี่ยนที่ทำกินแห่งใหม่ ฉะนั้นจากสภาพที่ประสบอยู่ การขายที่ดินจึงเป็นทางออกทางหนึ่งซึ่งชาวบ้านคาดหวังว่าเงินที่ได้จากการขายที่ดินจะสามารถทำให้พวกตนหลุดพ้นจากสภาวะที่ประสบอยู่หรือมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม

การตัดสินใจขายที่ดิน

ชาวบ้านตัดสินใจขายที่ดินเนื่องจากเห็นว่า ราคาที่ดินที่บรรดานายหน้าเสนอในขณะนั้นแพงมากแล้วโดยชาวบ้านไม่คิดว่าจะสามารถขายได้ราคาสูงขนาดนี้ (ส่วนใหญ่ราคาไร่ละ 25,000 บาท) เพราะช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมาไม่มีการซื้อขายที่ดินในชุมชนเลย อีกทั้งชาวบ้านที่ขายในช่วงแรกส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินมากกว่า 50 ไร่ ทำให้ได้เงินจำนวนมาก และคิดว่าเพียงพอต่อการเริ่มต้นชีวิตที่ดีกว่าในที่ดินผืนใหม่ ประกอบกับเงื่อนไขของเวลาและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่จำกัด ทำให้ชาวบ้านจำนวนมากตัดสินใจขายที่ดิน

แบบแผนการใช้เงินหลังจากการขายที่ดิน

แบบแผนการใช้เงินหลังจากการขายที่ดินพอจะแบ่งได้ดังนี้

1. ใช้หนี้ และยังมีเงินเหลือไว้ใช้บ้าง

2. การแบ่งมรดก นำเงินที่ได้จากการขายที่ดินมาแบ่งเป็นมรดกให้ลูก เพื่อที่จะช่วยให้ลูกมีฐานะดีขึ้น ซึ่งก็แล้วแต่ว่าลูก ๆ จะเอาเงินไปใช้ในด้านใด หรือบางส่วนนำเงินที่ได้จากการขายที่ดินไปซื้อที่ดินแปลงใหม่ให้ได้จำนวนมากขึ้น (ที่มีราคาต่ำกว่าและเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์) แล้วนำมาแบ่งให้ลูก ๆ เพื่อจะได้มีที่ดินทำกินอย่างเพียงพอ จะได้ช่วยเหลือตนเองหรือตั้งตัวได้

3. นำเงินไปลงทุน เพื่อให้งอกเงยหรือได้ดอกผลมากขึ้น เช่น

- การนำเงินไปลงทุนด้วยการซื้อที่ดินแปลงใหม่ให้มีจำนวนมากขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นการลงทุนประการหนึ่ง (ในกรณีที่ยังเป็นเกษตรกรต่อไป) และมันปลายก็เก็บไว้เป็นมรดกของลูก ในกรณีนี้จะเป็นการย้ายออกจากชุมชนหนองแฟบไปตั้งถิ่นฐานที่อื่น พบว่าชาวบ้านหลายรายชักชวนกันไปซื้อที่ดินเพื่ออยู่อาศัยและประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ในจังหวัดจันทบุรี

- การนำเงินไปลงทุนโดยนำเงินไปออกดอกเบี้ยยให้กู้ เพราะได้ดอกเบี้ยมากกว่าธนาคาร โดยเป็นการเอาโฉนดมาจำนอง และมักจะให้กู้กับคนที่รู้จักกัน

- นำเงินไปลงทุนเพื่อประกอบอาชีพ (นอกเหนือจากอาชีพเกษตรกร) เช่นค้าขาย ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพใหม่นี้ ส่วนใหญ่ไม่ได้คิดหรือตั้งใจไว้ก่อนขายที่ดินแล้ว จะนำเงินที่ขายได้ไปประกอบอาชีพใหม่ เหตุผลที่ประกอบอาชีพใหม่ก็เนื่องจากหลังจากขายที่ดินแล้วและนำเงินไปใช้หนี้แล้ว ก็จะนำเงินส่วนที่เหลือฝากธนาคารไว้ เมื่อฝากไประยะหนึ่งก็จะถอนมาลงทุนประกอบอาชีพใหม่เพราะคิดว่ารายได้จะมากกว่าดอกเบี้ยจากฝากธนาคาร หันมาสนใจที่จะประกอบอาชีพใหม่เพื่อให้มีการงอกเงยเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่เป็นการเปิดร้านค้าขายเล็ก ๆ หรือร้านอาหารเพราะเห็นว่ามีโรงงานเข้ามาตั้งในพื้นที่ น่าจะเป็นโอกาสที่ดีที่จะนำเงินมาลงทุนเปิดร้านค้าขายได้ เพราะโรงงานมีคนมาก บางรายนำเงินมาลงทุนเลี้ยงตะพาน้ำ

- การนำเงินไปลงทุนโดยฝากธนาคาร "ฝากไว้กินดอก" โดยหวังว่าจะใช้ดอกเบี้ยจากธนาคารนี้เลี้ยงชีพตัวเองตลอดไป น่าจะเป็นลักษณะที่เรียกว่า "ขายที่ดิน" เพราะหลังจากการขายที่แล้วก็ไม่ได้ประกอบอาชีพอะไร ก็จะใช้เงินที่ได้จากการขายที่ดิน เป็นการนำเงินไปลงทุนที่ทำให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจมากกว่าวิธีอื่น

4. ปลุกบ้านหรือซ่อมบ้าน ในกรณีที่ปลุกบ้านอยู่ในที่ที่ขาย ถ้าขายยกแปลงก็จะไปปลุกบ้านอยู่ที่อื่น แต่ก็อยู่ในพื้นที่ไม่ไกลจากเดิมมาก ยังอยู่ในหมู่บ้านหรือหมู่บ้านใกล้เคียง แต่ถ้าขายบางส่วนก็จะยังคงอยู่ในบ้านหลังเดิมในที่ที่เหลือเพียงแต่ซ่อมแซมใหม่ อีกกรณีหนึ่งคือบ้านกับไร่แยกกัน (ไม่ได้ปลุกบ้านอยู่ในที่ที่ขาย) ก็ไม่มีปัญหายังคงอยู่บ้านหลังเดิมเพียงแต่ซ่อมแซมให้ดีขึ้น เหตุผลของการปลุกหรือซ่อมบ้าน คือ เพื่อความสะดวกสบาย เพื่อต้องการแสดงฐานะของเจ้าของบ้านเพื่อความมั่นคงในอนาคต

5. ซื้อทองซึ่งเป็นที่นิยมกันมาก เพราะนอกจากทองจะเป็นเครื่องประดับที่แสดงฐานะของเจ้าของแล้วยังถือได้ว่าเป็นการสะสมทรัพย์อย่างหนึ่ง เมื่อเวลาขาดสนชาวบ้านก็สามารถนำทองที่ซื้อไว้ไปจำหน่ายหรือจำนำได้

6. นำเงินไปลงทุนเพื่อความสุทางใจหรือความสะดวกสบาย

- เกือบทุกครัวเรือนที่ขายที่ได้แล้วจะต้องซื้อรถ เนื่องจากรถเป็นสิ่งจำเป็นที่บ่งบอกฐานะอย่างหนึ่ง ส่วนใหญ่จะซื้อรถปิกอัพ เน้นในเรื่องของความสะดวก สามารถบรรทุกคนหรือของได้มาก นอกนั้นเป็นรถมอเตอร์ไซด์ เพื่อความสะดวกในการเดินทาง เป็นความโก้ ทันสมัย ในหมู่บ้าน
- กินเหล้า เล่นการพนัน เทียว โดยเฉพาะในช่วงที่ยังมีเงินจับจ่ายใช้สอยคล่องมืออยู่ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชายที่หลงระเริงไปกับความสุขเช่นนี้

การเปลี่ยนแปลงลักษณะการตั้งถิ่นฐานภายในชุมชนหลังการขายที่ดิน

ในช่วงปี 2525 จากการที่ชาวบ้านขายที่ดินแล้วและยังไม่ย้ายไปอยู่ชุมชนอื่นก็เริ่มโยกย้ายจากที่ดินเดิมมาหาซื้อที่ดินบริเวณริมถนนเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย โดยให้เหตุผลว่าสะดวกสบายและเปิดร้านค้าขายได้ ที่ดินบริเวณริมถนนจึงถูกขอย่อยมากขึ้น การตั้งบ้านเรือนหนาแน่น มีบ้านสร้างใหม่เกิดขึ้นหลาย ๆ หลัง ซึ่งเป็นบ้านทรงทันสมัย เป็นตึกหรือครึ่งตึกครึ่งไม้

เมื่อประกาศอย่างเป็นทางการแล้วว่าเขตชุมชนหนองแพบไม่อยู่ในส่วนของการเวนคืน อีกทั้งราคาที่ดินได้เพิ่มขึ้นอีกหลายเท่าตัวทำให้ชาวบ้านที่ขายที่ดินก่อนหน้านี้เกิดความรู้สึกเสียขายเป็นอย่างมากแต่ก็ไม่สามารถทำอะไรได้แล้ว ได้แต่โทษว่าเป็นเพราะรัฐบาลไม่ยอมแจ้งข่าวที่แน่นอนให้ประชาชนทราบ เปิดโอกาสให้นายหน้าค้าที่ดินซึ่งเป็นคนต่างถิ่นค้ำกำไรกับชาวบ้าน

สภาพการถือครองที่ดินของชาวบ้าน แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือ

1. กลุ่มที่ยังมีที่ดินเหลืออยู่ (นอกเหนือจากที่ดินอยู่อาศัย)พร้อมที่จะขายที่ดินเมื่อได้ราคาดี
2. กลุ่มที่เหลือเฉพาะที่ดินอยู่อาศัย

ฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน

ฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนมีความแตกต่างกันระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ในอดีตนั้นคนในชุมชนรายเงินไม่ต่างกันเท่าใดนัก แต่ปัจจุบันการแบ่งชั้นมีความแตกต่างกันมากขึ้นอยู่กับการถือครองที่ดินและการขายที่ดิน ซึ่งพอจะแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มคือ

1. กลุ่มฐานะร่ำรวย เป็นกลุ่มผู้มีเงินหลายสิบล้านบาทจากการขายที่ดินในช่วงระยะปี 2530-2536 ซึ่งราคาที่ดินราคาไร่ละ 3-4 ล้านบาท และบางคนยังมีที่ดินรอการขายหรือ "รอราคา" เมื่อได้ราคาดี ชาวบ้านกลุ่มนี้จะมีภาคีดีกว่ากลุ่มอื่นเนื่องจากเป็นผู้มีฐานะดีในชุมชน โดยส่วนใหญ่จะนำเงินที่ได้จากการขายที่ดินไปซื้อที่ดินในแหล่งอื่นสำรองไว้ และบางส่วนนำมาลงทุนในเชิงอกงด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น นำเงินฝากธนาคารไว้กินดอกเบี้ย ลงทุนค้าขาย หรือปลูกบ้านให้เช่า

ตัวอย่างเช่นกรณีของนายอำนาจ ปัจจุบันอายุ 75 ปี ประกอบอาชีพทำบ้านให้เช่า จำนวน 50 ห้อง มีรายได้ประมาณเดือนละ 50,000 บาท นายอำนาจย้ายตามพ่อแม่มาอยู่ชุมชนหนองแฟบเมื่ออายุ 15 ปี นับเป็นครอบครัวที่ 5 ที่อพยพมาอยู่ในชุมชนนี้ นายอำนาจแต่งงานเมื่ออายุ 27 ปี กับคนในชุมชน มีบุตรด้วยกัน 5 คน ปัจจุบันภรรยาเสียชีวิตแล้ว ในปี พ.ศ. 2599 เมื่อทางการให้ชาวบ้านไปทำโฉนดที่ดิน นายอำนาจจึงไปทำโฉนดที่ดินไว้จำนวน 150 ไร่ และขายที่ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2528 จำนวน 145 ไร่ ไร่ละ 20,000 บาท ได้เงินทั้งสิ้น 29 ล้านบาท ปัจจุบันนายอำนาจยังเหลือที่ดินอยู่อีก 5 ไร่ บอกขายในราคา 28 ล้านบาท และได้เคยมีผู้มาติดต่อแล้วแต่ยังไม่มีการตกลงซื้อขายกัน

กรณีของนางน้อย ปัจจุบันอายุ 57 ปี สามียอายุ 62 ปี มีบุตรชายหญิงรวม 4 คน บ้านเดิมก่อนที่ทั้งคู่จะย้ายครอบครัวมาตั้งหลักแหล่งในหนองแฟบนั้นอยู่ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา เหตุผลที่นางน้อยย้ายมาเนื่องจากมีญาติคนหนึ่งได้มาอาศัยอยู่ในชุมชนหนองแฟบก่อนหน้านั้น ได้ชักชวนว่าในหนองแฟบมีที่ทำกินอุดมสมบูรณ์ และราคาที่ดินยังไม่สูงนัก นางน้อยและครอบครัวย้ายมาอยู่ในหนองแฟบเมื่อปี พ.ศ. 2505 โดยซื้อที่ดินเพื่อประกอบอาชีพทำไร่มันสำปะหลังในราคาไร่ละไม่กี่พันบาท ฐานะครอบครัวของนางน้อยในขณะนั้นถือว่าค่อนข้างยากจนเพราะมีหนี้สินจากการทำไร่เป็นลักษณะ "ทำปีหลุดปี" นางน้อยได้ขายที่ดินครั้งแรกในปี พ.ศ. 2525 จำนวน 10 ไร่ ไร่ละ 25,000 บาท ได้เงิน 250,000 บาท เหตุผลที่ขายที่ดินในครั้งนั้นเนื่องจากที่ดินผืนดังกล่าวยุติกับชุมชนมาบชูด ซึ่งมีโอกาสสูงที่จะถูกเวนคืนเพื่อทำนิคมอุตสาหกรรม นางน้อยได้นำเงินที่ได้จากการขายที่ในครั้งนั้นไปใช้หนี้และเก็บเป็นเงินออมบางส่วน โดยมีได้แบ่งให้ลูกคนโต เพราะเป็นเงินจำนวนน้อย นางน้อยและครอบครัวก็ยังคงประกอบอาชีพทำไร่ ต่อไปในที่ดินที่เหลืออีก 20 ไร่ โดยมีลูกสาวคนสุดท้องช่วยทำไร่อยู่ 1 คน ส่วนลูกที่เหลือ 3 คน แยก ครอบครัวออกไปประกอบอาชีพทำประมงและทำไร่ของตนเอง นางน้อยขายที่ดินอีกครั้งในปี พ.ศ. 2530 อีกจำนวน 15 ไร่ ในจำนวนไร่ละ 2.5 ล้านบาท ได้เงินทั้งสิ้น 37.5 ล้านบาท ซึ่งจากการขายในครั้งนี้ทำให้ครอบครัวของนางน้อยจัดอยู่ในกลุ่มผู้มีฐานะดีของชุมชนหนองแฟบ เงินที่ได้จากการขายที่ในครั้งนี้ นางน้อยได้นำเงินไปฝากธนาคารเพื่อกินดอกเบี้ยและซื้อที่ดินทำสวนที่จังหวัดจันทบุรี และบางส่วนแบ่งให้ลูก ๆ ในปี พ.ศ. 2535 นางน้อยได้ถอนเงินที่ฝากกับธนาคารโดยนำมาลงทุน

ปลูกห้องแถวให้เช่าจำนวน 10 ห้อง บนที่ดินด้านหลังที่ยังไม่ได้ขาย และอยู่ติดกับบ้านที่ตนอาศัย โดยให้แรงงานต่างถิ่นเช่าในราคาเดือนละ 2,000 บาท จึงทำให้นางน้อยมีรายได้เลี้ยงตนเองอย่างสบาย

2. กลุ่มฐานะปานกลาง อาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มย่อย คือ 1) เป็นกลุ่มที่ขายที่ดินในช่วงแรกคือ ประมาณก่อนปี 2526 ซึ่งได้ราคาอยู่ในช่วงไร่ละ 20,000-25,000 บาท แต่การขายในช่วงนี้ส่วนใหญ่จะเป็นที่ดินแปลงใหญ่จึงได้เงินจำนวนมากพอควร 2) เป็นผู้ที่ขายที่ดินช่วงหลังปี พ.ศ. 2530 แต่เป็นที่ดินแปลงไม่ใหญ่นัก 3) เป็นผู้ที่พ่อแม่แบ่งเงินจากการขายที่ให้ ปัจจุบันคนกลุ่มนี้ยังคงอยู่ในฐานะที่ไม่เดือดร้อน เนื่องจากรู้จักใช้รู้จักเก็บ อาชีพของคนกลุ่มนี้คือ ข้าราชการ เลี้ยงตะพาบ ค้าขาย ทำสวนผลไม้ ตัวอย่างของกลุ่มที่ 1 คือ นายสวัสดิ์ ปัจจุบันอายุ 55 ปี มีอาชีพค้าขาย นายสวัสดิ์เป็นคนจังหวัดฉะเชิงเทรา และย้ายมาตั้งถิ่นฐานอยู่ชุมชนหนองแพบเมื่อ พ.ศ. 2595 โดยย้ายตามพ่อแม่มา ขณะนั้นชุมชนหนองแพบยังคงมีที่ดินเหลือให้จับจองอยู่บ้างแต่เป็นส่วนที่ลึกเข้าไปในป่า ในสมัยนั้นพ่อแม่ของนายสวัสดิ์ได้จับจองที่ดินไว้หลายร้อยไร่ เนื่องจากมีบุตรรวมถึง 8 คน นายสวัสดิ์ได้รับที่ดินจากพ่อแม่จำนวน 70 ไร่ และได้ขายที่ดินทั้งหมดไปในปี 2526 ในราคา 25,000 บาท ได้เงินเป็นจำนวน 1.75 ล้านบาท นายสวัสดิ์ได้นำเงินบางส่วนมาซื้อที่ดินและปลูกบ้านอยู่ริมถนน นอกจากนั้นก็เก็บไว้เป็นเงินออมและแบ่งให้ลูก หลังจากนั้นประมาณปี พ.ศ. 2529 นายสวัสดิ์และภรรยาได้เปิดร้านขายอาหารสด และของชำ โดยในทุก ๆ เช้า นายสวัสดิ์มีหน้าที่เป็นผู้ไปซื้อของ เช่น ผัก เนื้อสัตว์ มาขายที่ร้าน ผลกำไรทำให้ นายสวัสดิ์มีกินมีใช้ โดยไม่ต้องนำเงินออมออกมาใช้ และบางครั้งยังมีเงินเหลือที่นำไปสมทบกับเงินออมที่มีอยู่อีกด้วย

ตัวอย่างของกลุ่มที่ 2 คือกรณีของนางใย อายุ 45 ปี ปัจจุบันประกอบอาชีพทำประมง มีเรือขนาด 3 วา ก่อนที่นางใยจะย้ายมาอยู่ชุมชนหนองแพบ นางใยมีพื้นเพอยู่ที่จังหวัดตรัง สาเหตุที่ย้ายมาเนื่องจากย้ายตามบิดามาตั้งแต่อายุ 12 ปี ในช่วงแรกนางใยประกอบอาชีพรับจ้างดายหญ้า ได้ค่าจ้างวันละ 12 บาท นางใยแต่งงานเมื่ออายุ 17 ปี กับสามีซึ่งเป็นคนจังหวัดฉะเชิงเทราและประกอบอาชีพประมง หลังจากแต่งงานได้ระยะหนึ่ง นางใยและสามีได้ผ่อนซื้อที่ดินจำนวน 3 ไร่ ไร่ละ 10,000 บาท โดยปลูกบ้านและบริเวณรอบ ๆ บ้านก็ปลูกพืชผักเล็ก ๆ น้อย ๆ ปี พ.ศ. 2530 มีคนมาขอซื้อที่ดินนางใย โดยให้ราคาไร่ละ 2 ล้านบาท นางใยจึงแบ่งขายไป 2 ไร่ ได้เงิน 4 ล้านบาท นางใยนำเงินที่ได้มาปลูกบ้านใหม่และเก็บไว้บางส่วน ส่วนที่เหลือได้นำมาแบ่งให้กับลูก ๆ ทั้ง 7 คน เพื่อนำไปเป็นทุน เช่น เปิดร้านขายของชำ เช่าที่ทำสวนในอำเภอแกลง จังหวัดระยอง ในขณะที่ลูกบางคนนำเงินที่ได้ไปใช้กินเที่ยวจนหมด และวนเวียนมาขอเงินอยู่เรื่อย ๆ ฐานะทางเศรษฐกิจในขณะนี้ของนางใยพอมีรายได้จากการทำประมง เพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวันโดยไม่เดือดร้อนหรือต้องถอนเงินที่ได้จากการขายที่มาใช้ แต่อย่างไรก็ตาม เงินที่ได้จากการขายที่ที่เหลืออยู่ไม่มากนัก

ตัวอย่างของกลุ่มที่ 3 คือ กรณีของนางบังอร นางบังอร อายุ 37 ปี มีบุตร 1 คน ปัจจุบันรับราชการครู นางบังอรเป็นบุตรคนเล็กจึงมีโอกาสได้เรียนสูงกว่าพี่ ๆ คนอื่นคือได้จบการศึกษาระดับปริญญาตรี นางบังอรเป็นบุตรของผู้ที่อพยพเข้ามารุ่นแรก ๆ ของชุมชนหนองแฟบ บิดามารดาของนางบังอรจับจองที่ดินไว้จำนวนหลายร้อยไร่ และได้ขายได้เมื่อ พ.ศ.2525 ได้เงินจำนวน 3 ล้านบาท นางบังอรได้ส่วนแบ่งจากการขายที่ในครั้งนั้น 8 แสนบาท และยังได้ที่ดินติดริมถนนซึ่งมารดาซื้อและแบ่งให้อีกจำนวน 200 ตารางวา นางบังอรได้นำเงินบางส่วนมาปลูกบ้าน และส่วนที่เหลือคงเก็บไว้เป็นเงินออม การประกอบอาชีพรับราชการซึ่งเป็นงานที่มีความมั่นคงทำให้นางบังอรมีรายได้พอสมควร

3. กลุ่มฐานะค่อนข้างจน เป็นผู้ที่ขายที่ดินในช่วงแรกและใช้เงินจนหมดหรือเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนามาจากถิ่นอื่นไม่ใช่คนหนองแฟบดั้งเดิม หรือเป็นพวกมาตั้งถิ่นฐานในภายหลังซึ่งไม่มีที่ดินให้จับจองแล้ว ต้องซื้อที่ดินเพื่ออยู่อาศัย ปัจจุบันบางส่วนประกอบอาชีพทำประมง รวมทั้งประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้างในโรงงาน ชาวบ้านกลุ่มนี้เป็นผู้มีความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจบ้าง

ดังเช่นกรณีของนางสมใจ อายุ 29 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปัจจุบันทำงานเป็นพนักงานอยู่ในโรงงานเกี่ยวกับผลิตเส้นใย โดยนางสมใจทำงานในส่วนของกรเปลี่ยนกระสวยเส้นใย โดยทำงานเป็นกะ เป็นพนักงานประจำได้รับเงินเดือนเดือนละ 5,000 บาท บิดามารดาของนางสมใจเป็นชาวชุมชนหนองแฟบรุ่นแรก ๆ ที่มีที่ดินที่จับจองไว้ 50 ไร่ แต่ขายหมดไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 ซึ่งได้ราคาไร่ละ 30,000 บาท ได้เงินทั้งสิ้น 1.5 ล้านบาท นางสมใจได้ส่วนแบ่งจากเงินที่ได้เป็นเงิน 200,000 บาท นางสมใจได้นำเงินส่วนนี้มาปลูกบ้าน โดยซื้อที่ดินในชุมชนจากญาติจำนวน 50 ตารางวา เงินที่ได้มาทั้งหมดจึงหมดไปกับการปลูกบ้านและซื้อที่ดิน ปัจจุบันสามีของนางสมใจประกอบอาชีพขับรถโดยสารประจำทาง ฐานะทางเศรษฐกิจในปัจจุบันของนางสมใจจัดว่าพอมีกินไปวันหนึ่ง ๆ และบางครั้งก็มีฝืดเคืองบ้าง

จากการศึกษาในรายละเอียดของชุมชนหนองแฟบตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เห็นว่าในช่วงเวลา 70 ปีที่ผ่านมา ชุมชนหนองแฟบมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาตามสภาพการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ซึ่งการเข้ามาของสิ่งเหล่านั้นเป็นผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิต รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน และสิ่งที่เป็นเหตุของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของชุมชนคือการมีโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพวิถีชีวิตของชาวบ้านหนองแฟบหลายประการ ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในบทต่อไป